Izhaja vsak pondeljek, sredo in petek. Velja za celo leto 30 lir, za pol leta 15 lir, za tri mesece 7 lir 50 stot., za en mesec 2 liri 80 stot. Naročila se sprejemajo vsak dan, a naroča naj se tako, da poteče rok naročbe ob koncu meseca. — Posamezna številka 20 stot. — Uredništvo in uprava: Trst, via delle Zudecche štv. 3. Telefon 19-50 in 588. — Dopisi naj se pošljejo na uredništvo. Neiznankirana pisma se ne sprejemajo; rokopisi se ne vračajo. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone 67 *mm*. Finančni oglasi po 1 liro; osmrtnice, zahvale, poslanice, vabila po 80 stot.; trgovski in obrtniški oglasi po 60 stot. — Plača se naprej. — Oglase sprejema inseratni oddelek „Dela“.

DELO

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE V JULIJSKI BENEČIJI

Geslo današnjega proletarijata bodi: Boj proti vojnim pustolovščinam, boj proti ogrski reakciji, pomoč sovjetski ljudovladi!

V Trstu, v petek 9. julija 1920 — Leto I. - Štev. 23.

IZ SOVJETSKE RUSIJE

Brzojavne vesti iz Dunaja (7. t. m.) javljo važno sejo osrednjega izvrševalnega odbora sovjetov, na kateri je ljudski komisar za vnanje zadeve Cicerin v dvournem govoru obrazložil vnanjo politiko sovjetske države. Poslušalstvo so tvorili člani sovjetov **ter tudi delegati, ki so z vseh** strani **sveta** dospeli k **kongresu Tretje Internacijonale.**

Cicerin je poročal o pogajanjih sovjetske vlade z **raznimi državami v svrho, da se ustanove mirni odnošaji. Stavil je** v pravo luč dvorezno politiko ententnih **držav, ki so med** pogajanji s Krasinom podpirali **poljsko armado in belo armado generala** Wrangla. **Izjavil je** vnovič, da Rusija želi miru z vsem **svetom, ter povzetje** normalnih trgovskih **odnošajev.**

Njegova izvajanja so bila sprejeta **s splošnim** odobravanjem.

Lenin piše v »Komunistični internacijonali«, ki izhaja v Moskvi, da ne bi bilo nič čudnega, ako bi si Ukrajinci ustanovili različno vladno obliko od ruske vsaj za nekaj let. Vendar pride zveza z Rusijo prej ali slej. Seveda je to vprašanje, ki ga ni možno rešiti od danes do jutri.

Medtem je izvrševalni odbor Tretje Internacijonale obdržal pripravljalno sejo za drugi komunistični kongres v Moskvi. Zastopani so dosedaj komunistične stranke iz Amerike, Bulgarije, Ogrske, Avstralije, Holandske, levičarji iz Angleške, neodvisni iz Nemčije. Tudi Francija je zastopana po Delignéju in Sadoulu, prisotna sta tudi Cachin in Frossard. Lenin je govoril o predmetu: »Kaj pomeni diktatura proletarijata?«

Italijanski socijalisti so tudi že v Moskvi ter so započeli z delom, ki so si ga med seboj razdelili v tri kom isije: 1. politična komisija: Serrati, Bombacci, Vacirca, Graziadei, 2. sindikalna komisija: D'Aragona, Bianchi, Colombini, 3. trgovska komisija: Nofri, Testoni, Mugnoni, Pavira, Marchetti.

Vsled prisotnosti vseh teh delegatov je zadobila Moskva čisto kosmopolitično lice. Tu vidiš Italijane, Bulgare, Švede, Francoze, Perzijce, Indijance, Mehikance, Argentince in ljudi drugih plemen.

Da gre v Rusiji nekoliko drugače, kakor laže »Times« in lažejo drugi buržuazni listi, nam je doprinesla dokaz prav te dni angleška komisija, ki se je vrnila iz Rusije. Izjavili so njeni člani:

»Ruska se na čudovit način utrjuje, sovjetski sistem posluje dobro, in ljudstvo ga podpira. Kdor hoče dobro razumeti veličino dela, ki ga je izvršila Sovjetska Rusija, mora pomisliti, da se je delo izvršilo tekom neprestanih vojn ob mejah ter kljubu obrekovalni kampanji buržuaznih časnikov vsega sveta. »V Rusiji«, je končal Purcell, član komisije, svoja pojasnila, »sem dejal: Vso oblast v roke ruskih sovjetov! — Tu na Angleškem pa rečem: »Vso oblast v roke delavstva in to v vseh državah! Ustanoviti je treba diktaturo proletarijata!«

Rusija se jame gospodarsko dvigati. V Trollgetanu na Švedskem je glasom brzojavke kupila tvornico železniških strojev, ki bo izdelovala le za Rusijo. Tri ladje blaga, namenjene v Rusijo so odpotovale iz Stokholma. Na eni je 140.000 srpov, lokomotive in knjige. Vse je bilo plačano v zlatu. Angleške tvrdke so tudi že započele s trgovanjem. Ladja suknenega blaga in lekarniških izdelkov je dospela v Odeso. To je prva ladja, ki po pogajanjih Krasina dospe v Rusijo. Druge ladje so še v Carigradu in Solunu.

Rusija tudi v svoji notranjosti gradi tvornice. Znamenita je tvornica, v kateri delajo bivši nemški vojni ujetniki. Ti izdelujejo iz železnih odpadkov vojnega materijala kmetijsko orodje. Tvornice pa se nacijonalizirajo; v samem Moskovskem okraju je bilo nacijonaliziranih 235 tvornic.

Tako se razvija Sovjetska Rusija, vendar z gotovimi koraki; saj vse to delo izhaja iz ljudstva in ljudstvo ga uporablja.

Italijanska zbornica

Seja 6. julija. Seja je posvečena odgovorom in izjavam raznih ministrov, ki pa so igrali kaj klaverno ulogo s svojimi govori, o katerih pravzaprav ne veš, čemu so se izustili, ko se iz njih ne razbere prave misli, kaj možje hočejo. Prvi je govoril miniter za uk Benedetto Croce. Pravi, da ni nikakor res, da bi bilo šolstvo v Italiji najslabše, temveč nasprotno najboljše je. Samo preurediti ga je treba kvalitativno ter razširiti ga. Zato bo predlagal, da se šolska obveznost podaljša od 12 do 14 starostnega leta ter se bo poskrbelo za ustanovitev novih šol, kjer bo potreba 2000 novih učiteljev, i. t. d. Javno šolo pa bo treba dvigniti na tako višino, da ji ne bodo škodovale zasebne šole, katerim bo treba podati vse svoboščine.

Nato je govoril minister dela, bivši socijalist Labriola. Govoril je o socijalnem stališču, o tem in onem, o vsakem malo, o vsem nič. Soc. poslanci so ga ponovno prekinjevali. Minister je pač razpravljal o socijalističnem nauku v službi buržuaznega režima. Slednjič je pripoznal pomen. delav. zadrug, ki naj se preustroje tako, da bo možno oddati jim večino državnih del, ter je potrdil, da je res potreba neke kontrole v tvorniškem proizvajanju, jeli bodo tvorniški sveti mogli izvrševati tako kontrolo, o tem bi se dalo še govoriti.

Nato je govoril kolonijalni minister Rossi, ki je tudi nekaj mečkal o Libiji, na Albanijo pa je pozabil. O Libiji je podal zanimivo izjavo, da niso tamkajšnji upori krivi, če je Italija potisnjena ob morsko obal, temveč je bil vedno namen vlade, da razširi okupacijo Libije le na njene obali, medtem ko upravljajo deželo v notranjosti lahko arabski poglavarji, ki jim ljudstvo zaupa. V Cirenajki pa je baje vse v redu.

Ministrom je sledil sodr. Garibotti, ki je predložil resolucijo glede razširjenja žitne produkcije in znižanja krušne cene. Njegov predlog je izzval jezo klerikalcev, ki so jim pa socijalisti krepko ugovarjali. Slednjič je govoril sodr. Riboldi o reškem vprašanju ter o žalostnih razmerah na Reki, o katerih so naši bralci že informirani iz prejšnjih številk našega lista. Govoril je poldrugo uro in povedal gospodi resnico v obraz, da so ga kar nemo poslušali, kar je velik čudež. Slednjič je zahteval za Reko plebiscit ter opozoril, da so se reški socijalisti že izjavili za neodvisno ljudovlado, nakar so soc. polanci vzkliknili: »Živela reška republika!«

Seja 7. julija. Podtajnik ovobojenih dežel poroča, **da se je započelo z javnimi deli v teh deželah, da se omeji velika brezposelnost, tudi se bo pospešila likvidacija vojnih odškodnin.**

Podtajnik ministrstva **notranjih zadev** govori o dogodkih v Romagni, **osobito onih v Anconi**, kjer sta se istočasno **razvijala dva dogodka**, vojaški upor in upor **anarhistov. Prvi je veljal proti odhodu v Albanijo**, drugi je **zasledoval druge motne cilje. Ko so vojaki spoznali te cilje, so prenehali takoj z upornim gibanjem.**

Odgovori mu takoj sodr. Bocconi, da njegova izvajanja **niso resnična. V Anconi** se je civilno prebivalstvo **postavilo ob stran** upornega vojaštva in ni bilo nobene anarhistične revolucije. Dognano je, da so uporniki imeli v rokah samo eno brzostrelnico. In zato se je potem bombardiralo mesto!! Hoče še nadaljevati, ali **predsednik mu odvzame besedo, ker mu** je potekel čas, odmerjen po pravilniku za odgovor. Corradini nadaljuje potem s pojasnjenjem milanskih dogodkov, kjer se je redarstvo vedlo tako brutalno. Seveda zagovarja redarje.

Sodr. Buffoni ni z odgovorom zadovoljen. Proletarijat ima pravico do demonstracij tudi v sredini mesta, če tako hoče. Prizore nasilstva so provocirali redarji. Hoče še govoriti, ali ker mu je potekel čas, mu predsednik **odvzame besedo.** Lep sistem v svobodni državi. Giolitti kar maši usta, da ne pride resnica na dan.

Nato je bilo predloženih več resolucij, medtem ena strani nacijonalista Federzonija, ki je obširno govoril o Albaniji in Reki, seveda v ital. imperijalističnem smislu. Soc. poslanci so ga često prekinili. Dejal je, da ni treba nobenega potrdila več za že izzraženo samoodločbo (!) Reke, da mora vzhodna Adrija ostati Italiji, da si socijalisti naprtajo veliko odgovornost za slučaj oboroženega spopada med Jugoslavijo in Italijo, ki je v nevarnosti, da jo prva porazi. Vlada naj torej zasleduje politiko, ki bo jamčila varnost in bodočnost Italije.

Izpraznitev Drača

VALONA 5. — Trud barona Aliottija, Giolittijevega polnomočnika, nima dosedaj nobenega vspeha. Albanci niso dobro razpoloženi in ne zaupajo.

Da se jim odvzame vsak dvom v dobre namene ital. vlade, je baron Aliotti zaukazal izpraznitev Drača strani ital. vojaštva. Šlo je za bataljon vojakov, ki je bil nastanjen v mestu. Ta bataljon je že dospel v Valono.

Nato se je Aliotti podal v Tirano do albanske vlade. Spremljal ga je Castaldi. Vendar se zdi, da se ni predstavil uradno, temveč kot človek, ki hoče jedva spoznati obližje. To pa, ker med vlado v Tirani in uporniki pred Valono ni prave zveze odvisnosti. Glavarji upornikov so namreč vsi kandidati prihodnje albanske vlade, in zato se današnji ne pokorujejo, posebno ne Kokoši bej, najuglednejši med njimi. In ti uporniki ne namerujejo pogajati se prej, predno ni tudi Valona izpraznjena.

Položaj v Valoni je neizpremenjen. Italijani drže postojanke na hribih Majesturas, obvarovane od topov bojnih ladij. Za hribi so uporni Albanci, ki sprejemajo dnevno ojačenja, trpe pa na prehrani radi slabih prometnih sredstev.

RIM, 8. Javijo se novi spopadi okrog Valone. Predsinočnim so albanski uporniki pričeli z napadom na celi črti. Napad podpirajo albanske baterije izza Majesturasa. Napad je bil odbit.

Atentat na avtonomijo naših pokrajin

RIM, 8. — Ako so vesti, ki jih razglaša agencija Volta glede Giolittijevih izjav o aneksiji Trentinskega, resnične, potem ne moremo zanikati dalekosežnosti istih. Znano je, da je nameroval Nitti podati vsem novim pokrajinam najširšo avtonomijo, ne samo upravne, temveč tudi politično, ki bi bila v skladu z suverenostjo ital. države. V ta namen so bili prejšnje mesece poklicani v Rim zaupniki političnih strank iz Trentinskega. Zdaj pa se naznanja, da bo uvedena enostavno italijanska zakonodaja, in ne govori se več o posvetovanju s krajevnimi strankami, ne z onimi iz Trentinskega, še manj z onimi Jul. Benečije. Avtonomija Trentinske se bo omejevala le na upravo. Giolitti je trentinskim poslancem jasno povedal, da se bo vprašanje avtonomije novih pokrajin rešilo hkrati z ono dvomljivo avtonomijo, ki se nameruje vpeljati v stare pokrajine.

Še večjega pomena je obvestilo, da se namerujejo izpeljati v naših pokrajinah volitve po nekakem volilnem redu, kjer bo vsakega malo, nekoliko avstrijskih, nekoliko italijanskih določil. Lahko je predvidjati, da se bo na ta način prav po Giolittijevi reakcijonarni metodi udušil pravi glas tukajšnjega prebivalstva.

Giolitti je pač star burokrat, centralist, ki mu je misel o avtonomiji povsem ptuja.

Ni zaupati tedaj njegovim meglenim izjavam, temveč zabraniti moramo, da se sistematizacija novih pokrajin ne izvrši po zaključenju zbornice ter zavratno, ker skriti politični škripci delujejo z mrzlično naglico, da bi na Trentinskem in v Jul. Benečiji ohranili na umetni način neko stanje, ki bi ga ljudska volja v enem trenutku pomela. Valerio, Pitacco in družba neprestano letajo med Bonomijem in Giolittijem.

Zastopniki proletarskih udruženj Julijske Benečije v Rimu.

RIM, 8. — Komisija proletarskih udruženj Jul. Benečije in Trentinskega so bili danes sprejeti od ministrov: Meda, Labriola, Alesio, Raineri in Peano. Razložila jim je obupno stanje naših pokrajin ter predložila zahteve tuk. prebivalstva po koreniti politično-administrativni preuredbi Jul. Benečije in Trentinskega.

Streli ob italijansko-jugoslovenski meji

Ob demarkacijski črti, kjer si stoje naproti italijanski in jugoslovenski vojaki so zadnje dni padali streli, ki pa k sreči niso imeli krvavih posledic.

Nato je 7. t. m. srbski štotnik prišel do ital. sprednjih straž v Postojni ter zahteval naj se ital. vojaštvo odtegne od sedaj zasedene črte, ker ne odgovarja določbam premirja. Ital. poveljništvo je seveda odgovorilo, da zasedena črta povsem odgovarja omenjenim določbam ustanovljenim v pogodbi v Villa Giusti, ter da naj se srbsko poveljništvo — ako misli, da ni tako — obrne potom svoje vlade na ital. vlado. S tem je bil ta pripetljaj za enkrat končan.

Seveda ga bo nacijonalistično časopisje sedaj izrabilo v svoje skrivne namene ter bo započelo s hujskanjem. Mi pa pravimo, da bi se taki dogodki nikoli pojavili, kakor se ob mejah pojavljajo, če bi mej sploh ne bilo. Meje ločijo brate in proletarijat mora dosledno delovati na to, da pade vsakršna meja.

V noči 7. t. m. pa je bil od neznanih zlikovcev poizkušen napad na smodnišnico v Šurinju tik Reke. Vojaki so prepodili napadalce s streli. Reško poveljstvo razširja zdaj vest, da je napad pripisati Jugoslovenom, in aretira hrv. prebivalstvo v Drenovi in Šurinji.

Sestanek v Spa

O sestanku se malo doznava, ker oficijozni telegrami le govore, kakšne hlače je nosil ta diplomat in kakšen obraz je rezal oni.

Nemška delegata Fehrenbach in Simson sta se trudila, da bi ententa dovolila Nemčiji močnejšo vojsko negoli 100.000 mož broječo, ker tako — šibka vojska ne bi zadostovala za vzdržanje notranjega reda. Predlog je bil odbit.

Glede jadranskega vprašanja se zdi, da tudi ta sestanek ne bo ničesar rešil. Giolitti je menda mnenja, da Italija lahko počaka, ter pričakuje inicijativo strani jugoslovanskih delegatov.

Spretno in zahrbtno pa deluje grški delegat Venizelos, ki je še na vsaki konferenci dosegel, kar je želel. Med njim in ital. delegatom Sforzo je prišlo do razgovora, radi dogodkov v Aidinu, kjer so se spopadli grški vojaki z italijanskimi. Zadeva je poravnana. —

SPA 7. — Najvišji svet se je sestal ob 11ih, da prouči turški odgovor izročen 26. m. m. po velikem vezirju. Spoznal je, da je nemogoče spremeniti točke pogodbe, ki jih návaja turška vlada, ter naročil komisiji političnih izvedencev, da skupno z vojaškimi izvedenci sestavi odgovor turški delegaciji. Odgovor bo upošteval nekatere upravičene turške zahteve ter določil desetdnevni rok za definitiven podpis pogodbe.

ZADNJE VESTI

Splošen umik Poljakov

Lvov se izpraznuje. - Poljska kapitulira?

DUNAJ, 8. — Radiobrzojavka iz Moskve poroča z dne 7. t. m.:

»V odseku Proskurova smo zasedli mesto Letičev; ob železniški progi iz Proskurova v Podvoločijsko bijemo hudo bitko. Rdeče čete so zavzele Mogiljev in Podolsk ob Dnjestru.«

Opozarjamo, da je Podvoločijska nekoč bila obmejna železniška postaja bivše Avstrije.

»Abend« doznava iz gotovega vira, da so Poljaki pričeli z izpraznjenjem Lvova. Že v soboto so bili nekateri uradi premeščeni v Krakov.

»Pravo Lidu« in »Češko Slovo« iz Prage pišeta: Potrjuje se katastrofalni polom poljske vojske. Poljaki se trudijo, da vzdrže črto Zbruž, utrjeno že prej v svetovni vojni, ali maloverjetno je, da rešijo fronto Luck-Dubno-Zbaraž. Poljska vojska gladuje ter je povsem demoralizirana.

Ruske čete so vplenile ogromno vojnega materijala.

Trdi se, da je Poljska kapitulirala.

V poljski zbornici so socijalisti predložili nujen predlog, ki zahteva, da poljska vlada takoj ponudi Rusiji mir.

Poljaki priznavajo

VARŠAVA, 8. — Poročilo generalnega štaba poljskega se glasi: »Sovražna konjenica si je izsilila prehod skozi našo fronto pri Drivjati Upteni, zato se je naša pehota umaknila v smeri jugo-vzhodni. Na več točkah ob Berezini smo uničili materijal za zidanje mostov. Hude bitke so se vršile osobito v odseku severno spodnje Berezine. Južno Pripreta so bili odbiti boljševiški napadi. Konjeniški oddelki generala Budijensa so napadli z zapada in so zasedli Rovno ter prisilili naše čete k umiku. Sprednje konjeniške straže sovražnika napredujejo iz Kijeva. Severozapadno od Starakosa Tantinova se je skupina generala Krajevskega polastila petih topov, brzostrelnic in denarja. Med Dvino in visoko Berezino so se naše čete umaknile premoči, branivši se hrabro. Z obkoljevalnim pokretom je prispela ruska konjenica severno Ruriska. Sovražniku se je posrečilo preiti z velikimi silami Berezino pri Njivosjolki. Južnovzhodno Borisova smo vrgli sovražnika na vzhodni breg Berezine. Napadi sovražnika so bili odbiti s hudimi izgubami.

Poljski polom

DUNAJ 7. — Radjobrzojavka iz Moskve poroča o sledečih operacijah ruske rdeče vojske:

»Rdeče čete so zavzele Rovno, kjer so zajele mnogo ujetnikov in se polastile velikega bojnega plena. Vplenile so med drugim dva oklopna vlaka, dva tanka, 500 konj in železniški materjal. V odseku Proskurova so rdeče čete prebile poljske postojanke ter prisilile sovražnika do urnega bega. Na postaji Komarovci smo zaplenili osem vagonov telefoničnega materjala, vagon šrapnelov in ročnih granat francoske izdelave.

RAZNE

V Indiji so se uprli irski vojaki angleških čet ter odpovedali pokorščino vsled vesti, ki so jih sprejeli iz Irske.

V Rimu se je vršilo 6. t. m. protiboljševiško zborovanje, ki mu je prisostvovalo zbrano redarstvo. Po zborovanju so naši sodrugi nabili par brumnih poslušalcev. Jeli jih je srečala potem pamet, o tem pričakujemo še brzojavke.

Italijanski senat se je 7. t. m. sestal v seji, v kateri se je razpravljalo o položaju v Libiji.

Avstrija. — RIM, 7. — Osem evropskih držav in tri amerikanske so ponudile Avstriji kredit do poldruge milijarde frankov v živilih in surovinah.

— DUNAJ, 7. — Razne vojaške komisije entente, ki pasejo po Dunaju lenobo, stanejo državo 435.000 frankov na mesec in bodo stale kmalu 1,350.000 frankov, t. j. 226,600.000 kron mesečno.

Konferenca baltiških držav. — KODANJ, 7. — Po brzojavki iz Helsinforsa se bo vršila konferenca novih baltiških držav v Lisni, 20. t. m. Zastopane bodo države Letska, Estonska, Finska, Litvinska, Poljska in tudi Ukrajina.

Stavka kolonov.

FIRENCA ,8. — Danes je stopilo 420.000 kolonov v stavko. Požeto žito leži po njivah.

KRVAVA OGRSKA

Ogrska vlada je poslala svojega agenta po svetu, v osebi bivšega ministrkega predsednika Huszarja, da pobožnim in lahkovernim dušam ponuja ogrsko okrvavljeno perilo. Huszar je prav mož zato, v podli predrznosti ga ne prekaša nihče. Tako je prepotoval Holandsko in Francosko in pojde zdaj brškone v Ameriko, da bo tudi tamošnjim trustovcem predaval, kako brezbožni ljudje so komunisti in kakšen deviški čist angelj je tista svinja, ki se kliče Hejas, ter podobne ji zveri Pronay, Bibo, Salm, Freissberger in seveda njihov pokrovitelj Horthy. Ker varalica Huszar predava le »izbranim« krogom in strogo katoliškim delavcem, žanje seveda mnogo ploskanja. Ali laž ima kratke noge, je dejal že naš ded, ki je bokal vina plačeval po štiri krajcarje (oh, lepi časi!) In tako se je tudi Huszarju zgodilo, da so ga vsepovsodi stavili na laž, kjer se je le pokazal. Ogrskega perila pač ni možno oprati. Tako gre zdaj v Ameriko, kjer baje ne gledajo tako natančno jeli vse res, kar kdo blebeče. Priporočamo ga našim ameriškim sodrugom. Če bi Huszar bil v zadregi za predmet svojih predavanj, naj pa spomnijo na pogrom, ki se je po vladinem (Horthyjevem) ukazu vršil pred tremi tedni ob Donavi južno Budimpešte, kjer so Horthyjeve čete ropale, pretepale in zapirale ljudi ter vlamljale v prodajalne in skladišča. To je lep argument tudi za naše tolste trgovce, ki toli vzdihujejo po — beli gardi. Potem lahko tudi pove, kako Horthy sestavlja novo vlado, z izključitvijo socijalistov seveda, ter naj pristavi, da bo ta nova in še druge novejše vlade imele kratko življenje, ker obroč proletarskega bojkota proti Ogrski se bolj in bolj stiska.. Tako so bojkotnemu gibanju pristopili sedaj tudi avstrijski stavci, ki ne marajo niti staviti vesti, ki bi govorile v prilog Horthyjeve vlade. Torej poleg proletarskega bojkota zdaj še proletarska cenzura! Buržuazija je ogorčena, ali pomaga ji nič, navaditi se bo morala od dne do dne bolj in bolj proučevati in občutiti moč sploh prišli do nje potom zakona. — Doma kričé klerikalci po agrarni reformi, tam doli v Belgradu pa delajo proti njej s tako nesramnostjo, da zahtevajo od stranke, s kateno hočejo sestaviti koncentracijsko vlado, da se izreče za poslabšanje že itak slabe agrarne reforme. In to v prilog agrarnih veleposestnikov vseh virst.

Te dni smo poročali tudi o veriižniški kupčiji s knezom Auerspergom, v Kočevju. Da onemogočijo ljudstvu eventuelno tudi državi užitek kočevskih gozdnih zakladov, so prodali po posebni pogodbi 1,800.000 kubičnih metrov gozda trem pogodnikom, in sicer tako, da bo imel podjetnik Kajfež nad polovico dobička, družba »Sava« 20 odstotkov, gospodarska zveza za 30 odstotkov. Ti trje dnaznanjuje bodo napravili v 15 letih mnogo nad pol milijarde dobička, ki bi pripadal narodu. Pa če se ne oziramo na dobiček, bi ta les imel tudi sicer za narod ali državo velik gospodarski pomen. Toda ne, prej je treba napraviti pogodbo, prej razdeliti blago, da ga raztrgani mali posestnik ne dobi potom agrarne reforme v užitek, da si opomore. Tem bolj zločinsko je to, ker predvideva agrarna reforma zakonito odškodnino prejšnjim lastnikom. Vi pa hočete imeti prosto trgovino!

Tu prevladuje gola dobičkaželjnost in nevoščljivost. Kje je tukaj tista socijalna pravicoljubnost? Klerikalci pravijo, da žele, da se ljudstvu dobro godi, tukaj mu pa trgajo izpred ust kose kruha in jih mečejo v žrelo kapitalistov. Popolnoma so se s tem razkrinkali.

Proti volitvam!

Kakšno vpitje je delalo klerikalno časopisje zaradi volitev še preden je eksminister Korošec drugič postal minister. Vsi smo mislili, ker so demokrati, klerikalne stranke in socijalisti tako odločno za volitve, jih bomo imeli še letos. Vraga! **Korošec je postal minister in klerikalno časopisje molči o volitvah kakor zakleta grofica,** ki jo rešuje pridni grofič. Še več, v Belgradu so naravnost nasprotni volitvam. **V prvi** Belgradu so naravnost nasprotni volitvam. V prvi vrsti **nasproti volitvam dvor,** radikalci in kaj naj bi naši klerikalci napravili drugega v tem primeru kakor da zataje to, za kar so se prej primojdušali, kakor pijana tolpa. Kaj je tako ravnanje: ali izdajstvo, ali je farizejstvo, ali morda je demagogija? Mi ne vemo drugega odgovora, kakor da je politična goljufija nad ljudstvom, kateremu vedno govorijo o iskrenosti do njega.

Vzrok, da se te stranke tako branijo volitev, tiči glavno v tem, **da se je politični položaj zaradi nedela klerikalcev in radikalcev že za prvega ministrovanja in tudi pozneje precej porepublikanil.**

In ne motimo se morda, dabodo demokrati, ki tudi niso prijatelji volitev, sledili tukaj radikalcem in klerikalcem v — koncentracijski vladi.

Krinka, pada, kdor ni slep, lahko vidi.

Iz Jugoslavije

Proti agrarni reformi.

Minister Korač je izdelal načrt za agrarno reformo, ki se je tudi nam zdel premalo radikalen. V marsičem so načrt pozneje pokvarili.

In glejte! Niti ta načrt ni všeč Koroščevi in Protičevi stranki, ki sedaj vladata v Belgradu .Vladajoči stranki namreč zahtevata, da se demokrati izrečejo proti § 6. in 7. agrarne reforme, ki ne zahtevata nič drugega, kakor da morajo tisti veliki agrarci, ki dajejo že deset let zemljišče v najem, odstopiti to zemljišče najemnikom proti plačilu, ki se pozneje določi z zakonom. Odpraviti hočejo torej določbo, da bi najemniki, ki so že obdelovali zemljo

Politično preganjanje učiteljstva

I.

Generalni civilni komisarijat za Julijsko Benečijo je z odlokom 8. junija t. l. premestil šolskega voditelja Alojzija Hreščaka iz Lokve pri Divači v Vojsko, v zloglasno hribovsko vas sredi idrijskih gozdov v logaškem okraju.

Vzrok? Službeni oziri! In sicer tako važni »službeni oziri«, da mora »takoj« na novo mesto! Vlada, ki v Gorici do danes še ni odprla enega samega razreda za 700 slovenskih otrok, je v silnih skrbeh, ko bi ostala ona šola za silo na 1000 m visokem Vojskem brez »voditelja« čez počitnice! Vlada, ki v dvajsetih mesecih ni v stanu napraviti reda v šolah samega tržaškega mesta, ta vlada razume, kako ogromna škoda za kulturo ljudstva, za dobrobit države bi nastala, ko bi na Vojsko ne poslali enega najsposobnejših učiteljev to in onostran premirne črte! Vlada dobro ve, kaj je njena kulturna naloga v zadnji hribovski vasi tega srečnega ozemlja, ki ga mora rešiti iz teme barbarstva in razžariti z lučjo napredka, omike in svobode, skratka, civilizirati ga, da ne bo črna točka v okvirju pokrajin s pradavno civilizacijo, vlada ve to, zato pa v nemem spoštovanju svojih visokih nalog izdaja take odredbe! Srečno ljudstvo, ki imaš tako vladlo! Srečna zemlja, ki te obseva taka sijajna luč kulture! Srečna vlada, ki s takim tankim ušesom čuješ najglobije in najvišje potrebe ljudstva!

»Takoj!« Ali ne slišite iz te besede vse velike bojazni, da bi ljudstvo ne stradalo duševnega kruha? Da bi hribovski pastir, naraven kakor je in nasproten, luči omike, da bi ta pastir ne vzdvomil — čeprav samo trenotek — o pomenu in važnosti napredka, ki mu je šolsko poslopje na Vojskem — če ga sploh imajo — vzvišeni simbol? Ali ne slišite strahu te idealno popolne vlade, da bi ji svet ne očital kdaj — ne morda duševnega prusaštva, kakor Nemcem nadi Poznanja — temveč le trenotek zamude, kadar gre za svetle cilje napredka?

Kdo je pravzaprav ta vlada? Odlok pravi: deželni šolski svet! Res, svoj čas je obstojal tak deželni šolski svet za Goriško. Zakon mu je dajal pravico do obstoja za dobo šestih let. V njem so bili zastopniki šolstva, političnih oblasti, cerkve itd. Zakonita doba pa mu je že kdaj potekla in na mesta voljenih in imenovanih oseb so prišli ljudje, ki jih nikak zakon ne pozna, razen zakona moči, nasilja. Ker so prišli na svoja mesta v imenu tega »zakona«, je tudi njih delo prikrojeno po pravu moči in nasilja. Še več, oni čutijo, da bodo gospodarili le dotlej, dokler bodo uslužno vršili vse, kar je nasilno in v nasprotju z zakonom. Zato vemo, da so ti drzni poskusi kršenja zakonitih določb in uničevanja pravic še le začetek paševanja. Sluge zakrinkanega militarističnega režima — kaj drugo je režim, ki mu je karabinirski intelekt začetek in konec vsake politične, socijalne in kulturelne modrosti, režim, ki ga vodijo uradniki, vzeti iz armade in ki zopet poverjajo vse javne posle ljudem, o katerih vedo, da so slepo orodje za vse njih smešne in škodljive politično-upravne eksperimente — sluge vojaškega režima so voljne izvršiti vse podlosti, samo da se ne skvari dobro razmerje med njimi in onimi, ki so jim prepustili del moči, oblasti in jim dal kos belega kruha, na katerem je strupena skorja političnega nasilstva in nezakonitosti. Zato vemo, da je politično preganjanje učiteljstva v teh krajih šele začelo; vidimo šele predigno, ki ima odkrit, brutalen namen: postati sistem. Slepec, ki je došel do prepada, ne gre nazaj, slepota, ki je dovedla nasilnike do viseče ravni, ne sluti globočine, ki zija... Tem hujše je, da so ljudje, ki imajo moč v rokah, ljudje preteklosti. Da so zastrupljeni še iz časov in borb pred vojno, da so prinesli v novo dobo ves svoj strup! Zakaj fanatikov vojna ni ukrotila, vojna, ki je premešala kri desetih miljonov mrtvih in ki je žive napojila z novimi mislimi in novimi resnicami, vojna, ki je s sovraštvom in smrtjo in razdejanjem ustvarila novih, višjih vrednot. Danes si te ideje, v krvi kaljene, z viharno silo utirajo pot v svet in ljudje preteklosti je ne bodo zadržali. Ljudje, ki kopljejo pokopani svet izpod ruševin, z vso njegovo zlobo in zavratnostjo, so samo trhle mumije, ki se bodo same zrušile, ko bo prišla ura.

Kaj je treba danes, g. deželni nadzornik Pasqualis, po teh strašnih vojnih letih, kaj je treba političnih preganjanj? Ali ne razumete vi, ki ste bili sami preganjani, vse podlosti takega početja? Vi, ki ste nedavno temu s sladkimi besedami učiteljstvu »Zveze« opevali vse mogoče svobodne uredbe vaših vlad? Ali je to vaša svoboda, pest na učitelja? Kaj je storil učitelj Hreščak, kaj je zakrivil? Ali veste, da je morda najvzornejši učitelj v naših vrstah? Kako se vse to ujema, kako se sklada z zakonom, kako ste mogli storiti kruto krivico, ki je krivica proti vsemu učiteljstvu teh zemelj, brez dvakratnega premisleka? Sami ste priznali, da nimate nikakega vzroka za preganjanje učitelja Hreščaka. Ali ste pomislili, kaj sledi iz tega? Sledi, da zasledujete nedolžnega, sledi, da je vaša volja več kakor določbe zakonov, ki jih gazite gluhi in slepi, sledi, da v svoji slepoti nimate več zmožnosti presoditi dalekosežnih posledic, ki jih bo neizogibno rodilo vaše nasilno postopanje. Izkazalo se bo še, kako ste nevarni, ko enkrat ubirate pot krivic in terorja in prišel bo čas, ko se bo jasno videlo, kako ne ena krivica ne ostane nemaščevana. Dejanje, ki sta ga izvršili, je brezvestnost.

Vi sami ste bili učitelj, žal nam je. Toliko sramotneje, če danes pokladate svoje stopalo na ta stan. Učiteljstvu ne preostaja drugo, kakor da se brani. In braniło se bo, ker se mora. In braniło se bo, ker mora in ker hoče imeti zraku za življenje. Ne bojimo se političnih vešal, zakaj še vedno, odkar svet stoji, je naposled politično preganjanje udarilo onega, ki je nasilno in krivično mučil ljudi. Slovenski učitelj je tudi človek! Ali morda v vaših očeh ni? Ali morda mislite, da je suženj, ki se bo pustil biti?

Kruto se motite! **Ako je Hreščak česa kriv, kličite ga pred sodbo! Ako ni kriv, roko proč, strupeno roko političnega zasledovanja!** Hitro proč, da ne bo zla! Ne zabite: za Hreščakom je vse slovansko učiteljstvo zemelj, ki so zaseljene. Pomislite, kaj začenjate! Popravite svojo zmoto, dokler ime preganjanega ne postane simbol!

Osvoboditev proletarijata bo delo proletarijata samega!!!!

Nekoliko vojne bilance

Vsakdo ve, da je vojna zahtevala ogromne žrtve, toda le malokdo si more napraviti pravo sliko vseh izgub, ki jih ima človeštvo zahvaliti začetnikom največje evropske katastrofe. Bila je seveda pravzaprav svetona katastrofa, toda Evropa je tista celina, ki je vendar največ trpela in katere izgube so najstrašnejše. Popolne bilance vse tragedije sploh še ni mogoče napraviti in nikdar ne bomo imeli do kraja točnih računov, ali tudi za tisto popolnost, ki je vpričo razmer mogoča, bo treba še precej časa. Zlasti o posledicah udarcev, ki so zadeli narodno gospodarstvo, nas bodo še le leta natančneje poučila. A tudi glede na izgube življenja smo deloma še odkazani na cenitve. Vendar je mogoče napraviti vsaj približen pregled, a tudi resultati tega, če vzamemo najnižje številke za podlago, so strašni.

Najtočnejši so računi glede na neposredne vojne žrtve, to je na padle in za bojnimi ranami umrle. Tem pa je prišteti še padanje prebivalstva vsled skrčenja porodov, ki je doseglo v vseh deželah visoko stopnjo. Razumljivo je to že zaradi tega, ker je bila ogromnemu številu prebivalcev odvzeta možnost poroke. Ali na stanje prebivalstva so vplivali še drugi momenti. Po vseh deželah se je povečala umrljivost civilnega prebivalstva. Razlogi so bili različni. Francija, Belgija, Srbija, deli Avstrije, Benečija, Poljska, deli Rusije so trpeli vsled okupacije; Nemčija, ki ni izkusila tega, je bila pa blokirana. Nezadostna prehrana, ohromitev industrije, nalaganje težkega dela fizično nesposobnim ljudem, kužne bolezni in drugi pojavi so v večji ali manjši meri povsod povzročali nadnormalno umrljivost.

Nemčija.

Primanjkljaj porodov je znašal v Nemčiji, če računamo dobo od 1. maja 1915 do 1. avgusta 1919, več kakor tri in pol miljone. Toda to število ne izčrpava vseh slučajev, ker se nanašajo cenitve le na mesta z več kakor 15.000 prebivalci.

Kar se tiče števila padlih, je bilo sestavljenih več uradnih seznamov, in na njih podlagi se lahko ceni na okroglih 2,100.000 mož.

Vsled nezadostne prehrane je poginilo okrog 700.000 ljudi.

Sto do stopetdeset tisoč ljudi je umrlo za influenco. Tudi to je dati na račun vojnih žrtev. Pri tem niso vštete druge kužne bolezni oziroma od njih povzročeni smrtni slučaji, ki so tudi z vojnimi razmerami v neposredni zvezi.

Ker je padlo število porodov, je bila umrljivost dojenčkov nekoliko manjša. Od skupnega števila žrtev je torej odbiti 400.000 na ta račun.

Tako dobimo za Nemčijo izgubo prebivalstva, ki znaša najmanje **6,400.000 oseb.**

Avstro-Ogrska.

Primanjkljaj porodov je za Avstro-Ogrsko težko dognati, ker je bivša država razpadla. Vsekakor pa znaša najmanje tri in tri četrtine miljona.

Umrljivost je bila v monarhiji nenavadno povečana. Do konca leta 1916 je znašala 1.7 do 1.8 miljona. Gospodarski položaj pa je bil tukaj nadvse hud — in je še sedaj — tako, da je tudi leto 1919. leto velikanskega umiranja. Dva miljona mrtvih je v teh razmerah število, ki se nikakor ne more imenovati previsoko.

Na bojiščih je padlo čez poldrug miljon mož.

Absolutna izguba Avstrije znaša torej **5,750.000 ljudi.**

Francija.

Po statistiki, ki jo je izdalo francosko delavsko ministrstvo, znaša vsled mobilizacije povzročeni primanjkljaj porodov za Francijo poldrug miljon. Povečana umrljivost je zahtevala med civilnim prebivalstvom 450.000 žrtev.

Po statistiki v »Statesman Yearbook« in po neki izjavi državnega podtajnika Abramija v poslanski zbornici je padlo na bojiščih 1,400.000 Francozov.

Skupne izgube Francije znašajo torej najmanje **3,350.000 ljudi.**

Anglija.

S padanjem porodov je bila Anglija še najmanje prizadeta. Ali vpeljava vojne obveznosti je vendar v vojnih letih prinesla 850.000 primanjkljaja.

Nadnormalna umrljivost je znašala med civilnim prebivalstvom do srede leta 1919. okroglih 200.000.

Po izjavah državnega podtajnika za vojno je padlo na bojiščih 1,060.000 mož.

Krvni delež Anglije znaša torej 2,110.000 ljudi, kar je relativno malo. Razlagati je to na eni strani z razmeroma pozno mobilizacijo Anglije in z dejstvom, da je bil gospodarski položaj civilnega prebivalstva primerno ugoden.

Italija.

Natančnih številk o padanju porodov v Italiji ni dobiti. Če se porabijo podatki, kar jih je do konca leta 1918., jih je mogoče za vso vojno dobo bilancirati z 1,400.000.

Tudi prirastek umrljivosti civilnega prebivalstva se more le ceniti. Do srede leta 1919. je moral znašati približno 300.000.

Po uradnih izjavah je imela Italija na bojišču najmanje 550.000 izgub.

Skupne izgube Italije je torej ceniti na dva in eno četrtino milijona ljudi.

* * *

Potemtakem je pet evropskih velesil izgubilo več kakor dvajset milijonov ljudi vsled vojne.

Zedinjene države.

Amerika je pozno vstopila v vojno in zaradi tega je niso posledice zadele tako hudo, kakor Evropo. Vendar jeizgubila na bojiščih 52.000 mož.

* * *

V manjših državah je veliko težje dognati pravo število vojnih žrtev.

Belgija.

Profesor C. Döring je v svojem spisu »O gibanju prebivalstva v svetovni vojni« sestavil račune na podlagi primerjanja z učinki v velikih državah. Tako računa primanjkljaj porodov za Belgijo s 175.000. Povišano umrljivost ceni na 200.000, od česar odpade polovica na padle v vojni.

Ljudska izguba Belgije iznaša torej skupaj 375.000.

Bolgarska.

Uradnih raziskav o povišani umrljivosti ni bilo na Bolgarskem. V splošnem je dežela trpela v tem oziru manj od drugih, ker je imela razmeroma ugodne pogoje za prehrano. Nikakor se pa ne poseže previsoko, če se računa, da je znašal njen primanjkljaj porodov 155.000, in da je pomnožena umrljivost zahtevala 120.000 žrtev, od katerih jih je polovica obležala na bojiščih in pomrla za ranami.

Romunija.

Döring računa za Romunijo okrog 150.000 izpadlih porodov in okrog 360.000 smrtnih slučajev nad normalo. Od tega je bilo okrog 159.000 vojaških oseb.

Srbija.

Od vseh v vojno zapletenih dežel je Srbija na vsak način največ trpela. Kakor je napredovala okupacija dežele, se je množilo število beguncev, s katerim je bilo spojeno umiranje množic in strašne epidemije. Na umikanju skozi Albanijo so bila vsa pota posuta z mrliči. Poleg tega je bilo okrog 40.000 ljudi, največ žena in otrok naravnost pomorjenih po avstrijskih rabljih.

Če se računa primanjkljaj porodov, kakor računa list »La Serbie«, s 300.000 in povečana umrljivost z 1,330.000, od česar odpade okrog 700.000 mrtvih na vojaštvo, znašajo skupne izgube Srbije 1,630.000 ljudi, **torej približno 35 odstotkov vsega prebivalstva.**

Rusija.

Tudi Rusija nima uradnih podatkov, vsaj ne v zadostni meri, da bi se mogla na njih podlagi izdelati zanesljiva statistika. Ceniti je treba torej na podlagi nezadostnih poročil in primerjanja.

Rusija je poklicala pod orožje skoraj 20 milijonov mož. Izpad porodov je torej naravno moral biti velik. Dasi je Rusija že leta 1918. oficijelno izstopila iz vrst bojujočih, je imela sovjetska vlada vendar veliko armado pod orožjem. Povračanje vojnih ujetnikov se je zavlačevalo, in z ozirom na vse to podaja primerjanje z drugimi deželami, da mora znašati primanjkljaj porodov v Rusiji vsekakor več kakor devet milijonov.

»Statesman Yearbook« ceni krvne izgube Rusije do srede leta 1919. na več kakor tri milijone mož. Nadnormalno umrljivost civilnega prebivalstva pa ceni na dva milijona, tako da pride jo skupne izgube Rusije vsled vojne na dobrih štirinajst milijonov ljudi.

* * *

Za Turčijo in za Finsko ni niti za cenitev nikakršne podlage. Seveda so tudi nekatere nevtralne države trpele vsled vojne in imele izgube zaradi kriz v prehrani in zaradi nalezljivih bolezni. Ali tudi te izgube se doslej ne morejo oceniti, kaj še zanesljivo preračunati.

Če vzamemo le direktno v vojno zapletene dežele in njih izgube na podlagi najnižjih računov oziroma cenitev v poštev, dobimo pregled:

	Skupna izguba
Nemčija	6,400.000
Avstrija	5,750.000
Francija	3,350.000
Italija	2,250.000
Rusija	14,000.000
Srbija	1,630.000
Rumunija	510.000
Belgija	375.000
Bolgarska	275.000
Anglija	2,110.000
Amerika	52.000

Z besedami: Izguba življenj, ki gre na račun svetovne vojne, znaša več kakor **štiriintrideset milijonov ljudi!**

In vendar ne obsega ta grozna številka še vsega. V računu ni Turčija, Japonska, Grška, Črnagora, tudi današnja sovjetska Rusija ne. Povrh tega se ne sme pozabiti, da vpliva vojna tudi še v bodočnost na prebivalske razmere, zakaj število ljudi, ki pridejo za očetovstvo v poštev, se je za dvanajst milijonov v Evropi zmanjšalo, ne računajoč tiste, ki so se vrnili kot pohabljenci ali pa spolno bolni. V Nemčiji na primer prihaja na 1180 ženskih v starosti od 18 do 45 let le 100 moških v enaki starosti. Tudi sposobnost teh ovirajo razmajane gospodarske razmere. Pod zastavami so v nekaterih deželah še velike množice. Vojni ujetniki se vračajo le počasi. Vse to bo zadrževalo porode še desetletja na nižji stopnji, in če se jemlje vse to v račun, se mora brez pretiravanja ceniti deficit evropskega prebivalstva **na štirideset do enoinštirideset milijonov ljudi!**

Taka je torej bilanca v kapitalistični službi stoječega nacijonalizma, ki se je povspel do imperijalizma. Te številke pač prejasno govore, kam dovede, kam **mora** dovesti slednjič to do prenapetosti stopnjevano čuvstvo, s katerim računa bogata buržuazija vedno z vso gotovostjo. »Narod, narodnost!« to je bojni krik, ki ga buržuazija meče s polnim uspehom med ljudske množice, da si potem druga drugi režejo vratove v čast in korist bogatih kapitalistov in onih dvomljivih eksistenc, ki hočejo postati kapitalisti. Zdi se nam pa, da so zdaj ljudske množice vsepovsodi spregledale, ter da se ne bodo pustile več gnati v klavnico, tudi če bi kapitalizem in ta ali oni njegov smrdljivi podrepnik vpila: »Narod je v nevarnosti!«

Narod, ni bil nikoli v nevarnosti; **zdrav narod** namreč. Prišli so križi in težave preko njega, in vse je prestal. Narod, zdrav narod ne pogine niti v sili in potrebi, temveč še ojači se. Gnil narod pa ni vreden, da obstoja, ker je človeškemu napredku le na poti. Prvega ne uniči vojna, drugemu pa tudi vojna ne koristi. Nacijonalizem še nikoli ni in nikoli ne bo rešil narodov, pač pa reši narod njegovo zdravo jedro, njegova zdrava notranja socijalna uredba.

Nacijonalizem je fraza, s katero operirajo bogati veletrčci, da se jim namerovano podjetje posreči; nacijonalizem je prapor, s katerim se vsa ta smrdljiva podjetja kaj lepo pokrijejo; nacijonalizem je laž, peklenska laž, iznajdena človeštvu v prokletstvo. Kdor je žrtvoval svoje življenje pod zastavo nacijonalizma, ga je žrtvoval nevede, za — polna skladišča buržuazije svojega plemena, ki bi hotela blago iz teh skladišč čim dražje prodajati.

Seveda tega naši kapitalisti ne povedo naravnost, oni govore le, da je — »narod v nevarnosti«. In od njih plačani časopisi, morajo seveda pisati, da odklanjajo komunistično propagando«. Narod kot tak še nikoli ni požrl sosednega naroda, le mogotci njegovi so peljali nezavedne ljudske množice proti lastnemu bratu. To je bilo nekoč, je bilo včeraj in je danes. **Ali jutri ne sme biti več tako!** Zavedni proletarijat mora postaviti meje tem profitarskim krvoločnikom in njihovim podrepnim muham — frakarjem.

Številke govore! Delavci, kmetje, želite še eno tako klanje? Potem pa le za buržuazijo in njeno podrepno jaro gospodo; potem le verjamite njenim govornikom in časopisom, med katerimi zadnje škripajoče kolo je tudi ona duševna reva, ki se imenuje »Edinost«. Ali mi smo prepričani, da ste delavci in kmetje do grla siti brezplodnega prelivanja krvi, in da pokažete tej, v vojni obogateli gospodi poštene oslovske fige, danes, ko vas hoče zopet zagugati v nacijonalistične sanje, da se jutri prebudite — v strelskih jarkih.

Ne boš, Jaka! —

Delavci! Naročajte in širite „DELO“. To je vaš list, list izkoriščanih in brezpravnih.

Domači vestnik

Volitve v soc. zavarovalne zavode. Volilni odbori raznih zvez in federacij, ki so se udeležili skupne seje v sredo, dne 7. t. m., se pozivljajo, da vpošljejo tajništvu Del. zbornice čim prej imena izbranih delegatov, ki naj vstopijo v odbor uprave okr. bolniške blagajne.

Isto velja za zveze in federacije, ki se jim je naročilo pismenim potom, da izberejo delegate za odbor uprave pokojninskega zavoda za uradnike.

Zveze in federacije, ki so že določile delegate za zavarovalnico proti nezgodam, naj nam v pismu vpošljejo (ali po telefonu) stan istih, bivališče in delavnico (tovarno), kjer isti delajo.

Dolžnost naznaniti posest orožja in municije. Generalni civilni komisarjat pozivlja vnovič, da vsakdo, ki ima strelno in drugo orožje, naboje, ročne granate, strelivo itd. in k hranitvi tega ni upravičen, to naznani **tekom deset dni od 7. julija naprej** to posest redarstvu ali bližnjemu orožniškemu poveljstvu. Naznanilo naj bo pisano v dveh odpisih ter mora biti razvidno ime, priimek in bivališče onega, ki naznanja. Tri dni po naznanilu mora posestnik orožja in municije isto oddati vodstvu ali oddelku artileirje, kjer ta obstojata (v Trstu, Pulju, Gorici) ali pa orožniškemu poveljništvu.

Kdor se temu ne pokori, ga dolete občutne kazni na denarju in zapor. Kdor naznani posest takega orožja v gori označenem času, ne bo kaznovan, če je orožje in municijo hranil do sedaj.

Bivšim vojakom, **ki si hočejo za spomin na vojno ohraniti** eno ali drugo orožje, bo to dovoljeno ako zaprosijo za to hkrati z naznanilom posesti orožja.

Oblasti imajo nalog povzeti po svojih organih v sumljivih slučajih tudi hišno preiskavo.

Nesreča v Tržiču. Dne 8. t. m. ob 9 zjutraj se je v delavnici stavbene zadruge dogodila huda eksplozija, bržkone kakšne pozabljene granate. Dva delavca sta bila na mestu mrtva, 14 jih je ranjenih.

Angleški in francoski začetni in nadaljevalni tečaji ter posebni tečaji za deco v Trstu ul. Boccaccio 3, vrata 14. Opozarja se vse one, ki že obiskujejo te tečaje, kakor tudi one, ki so se že vpisali v nove ter one, ki bi se še radi vpisali, da so ti tečaji premeščeni iz Acquedotta 20 v ul. Boccaccio 3, vrata 14 (blizo postaje) in da se radi tega rpične pouk v novih tečajih, ki so se imeli otvoriti s prvim t. m., prihodnji četrtek 8. t. m.

Morski volkovi so se pojavili vnovič v naši luki. Opazili so jih pri sv. Andreju tri, dolge po štiri metre. Pozor ribiči in obiskovalci morskih kopelij!

Upor v zaporih v ulici Tigor. Razmere v vseh naših zaporih so neznosne. Zapori so napolnjeni z obtoženci, ki morajo često za prave malenkostne prestopke čakati po mesece in mesece, da se obravnava njihova zadeva. Zapori so vrhu tega sila umazani, polni golazni, tesni in izpostavljeni vročini. Že pred tedni so se ujetniki uprli proti takemu nečloveškemu ravnanju z njimi. Dne 6. julija se je pojavil nov upor.

Naproti zaporom je namreč mestna telovadnica, v kateri se je vršila okr. učit. konferenca ital. učiteljev, ki je končala — s pevanjem patrijotičnih pesmi. To je ujetnike brškone vznemirilo, počeli so razgrajati, prepevati revolucijonarne pesmi in s krikom »živijo Lenin!« so razgrnili raz omreženo okno rdečo zastavo. Prihitela je četa vojakov ter oddala par strelov v zrak. Nato je upor polegel.

Izginjevanje otrok. V Trstu so se v slednjem času pojavili pogosti slučaji, da so izginili otroci. Ljudska domišljija je takoj delovala in govorilo se je, da je v mestu družba, ki lovi otroke, jih kolje in podela v salame. Tako stvar ne stoji, ker to ne odgovarja resnici. Res pa je, da je več otrok izginilo, ali to je imelo povsem druge vzroke. Stariši, pazite na svoje otroke vestno in ne dovolite, da se klatijo po ulicah v bogzna kakšni družbi.

V torek zjutraj so našli v gozdiču pri sv. Alojziju truplo V. De Rosa, postreščka v »Ferdinandeum«, ki si je iz neznanih vzrokov vzel življenje.

ZA TISKOVNI SKLAD „DELA“

Za tiskovni sklad »Dela«	
Dosedanji darovi	L 106.60
A. Verčon v protest, ker je Milkovič Franc iz Gropade daroval eno liro	L 5.—
Skupno . . .	L 111.60

Srčna hvala; živeli posnemovalci naših zavednih sodrugov!

Aga gaga

»Edinost« nam vsak teden, podrezana po svojih odjemalcih verižnikih, zastavlja najmanj petdeset vprašanj, tako da smo že v zadregi, kje bi najprej odgovorili. Hudo je sicer, da mora vsled sile razmer človek poučevati še take zakrknjene ljudi, ali dolžnost je dolžnost. Torej danes kratek odgovor na »Edinostni« članek »Radost in previdnost« (štev. 140) podan z vso radostjo in previdnostjo, tako da po nepotrebnem ne pretresemo živcev najbolj nahločutnemu nacijonalistu.

cijonalistu.

»Edinost «je nekoč dejala, da odklanja komunizem in da v revolucijo ne verjame. Takrat piše: Tako je bilo v veliki francoski revoluciji, tako na Ruskem in tako bo tudi tukaj.

Tedaj bo res nekaj! »Edinost«, ki odklanja, komunizem verjame v to. Glej, glej! Ali boji se, kaj bo z našim narodom tekom te revolucije, ki ima priti. Pri »Edinosti« pa so preudarni možje, ki so že vse preračunali ,ter formulirali vse posledice vpliva komunističnega gibanja v desetih zapovedih, ki se glase:

»Tako se iz komunistične ideologije in plemenske prenapetosti sestavi taka-le rezultanta: 1. Komunizem je vsesplošna odrešilna vera novega človeštva. 2. Ta vera ne vprašuje po narodnosti. 3. Ta vera izključuje narodnost. 4. Narodnost je zlo. 5. Vse narodnosti se morajo odpraviti. 6. **Najprej naj se manjše narodnosti stopijo z večjimi.** 7. Slovenci v zasedenem ozemlju morajo postati Italijani. 8. Vsak Slovenec, ki se brani postati Italijan, nasprotuje s svojim ravnanjem komunitični veri. Najprej naj se mu dopove zlepa, da je italijanstvo višek človeškega razvoja **in da slednjič vsi narodi postanejo Italijani;** če pa še ne verjame in se še brani, naj bo smatran za odpadnika in očitnega grešnika. 9. Organiziran odpor proti breznarodni godlji naj se uradno označi kot »buržuazija«. 10. Sovjeti naj skrbe, da se v najkrajšem času **z vsemi sredstvi** iztrebi ta zadnji ostanek kapitalizma.«

Kdo ji je vse to natvezil, strahopetni frakarski gospodi, bogzna? Mi gotovo ne. O nas pravi »Edinost«: »O slovenskih komunistih ni vredno govoriti.« In vendar klepeta v vsaki številki o nas slov. komunistih. Stare čenče so pač pozabljive, danes govore tako, jutri drugače.

Vedar če tudi smatrajo, da z nami »ni vredno govoriti«, jih hočemo opozoriti na velikansko logično napako, ki jo je njihov člankar Aga zagrešil v onih deseterih zapovedih. Pogreška tiči med 5. in 6. premiso, taka pogreška, da bi se Aristotel, oče logike, kar na glavo postavil, če bi prebral ta — »Krokodilschluss«. V 5. točki je premisa: **Vse narodnosti se morajo odpraviti.** V 6. pa nepričakovano skoči na dan: **Najprej** naj se manjše narodnosti stopijo z večjimi. — »Najprej« — dobro! A potem, po onem »najprej«? Mi bi dejali, da sledi potem logično, **potem naj** se »odpravijo« tudi večje narodnosti in slednjič največja. Člankar v »Edinosti« pa zasuče po 6. premisi rep in pride do sklepa, da bo potem ves svet — italijanski, in slednjič nastane — neka »breznarodna godlja«. Kako pa naj nastane »breznarodna« godlja, če že poprej »vsi narodi postanejo Italijani«? Ja, potem — po vašem — o »godlji« ne more biti več govora. En hlev, en pastir! Manjka le še sodnji dan. Za »godljo« pa tu ni več prostora!

Ali ste dobro premislili gospod Aga, kaj ste napisali? Logika gotovo ni vaša močna žila, ker ste se v svojem posploševanju tako zaleteli. Brškone v logiki niste še dovoljno poučeni. Da pri »Edinosti« ne poznajo osnovnih zakonov logike, tega mi dobrim možem ne zamerimo, ker toliko od njih zahtevati bi bilo predrzno. Ali vi g. Aga, ki gagate celo uvodne članke, bi morali vsaj nekaj logike poznati, posebno kadar pišete proti komunistom, t. j. proti »zarobljenim« delavcem ,ker ravno ti delavci presneto logično mislijo in kaj »radostno in previdno« gledajo na prste raznim mazačem, ki bi radi veljali za velike modrijane med »ta gmajn fulkom«.

Takrat ste jo polomili; ni treba vam tega še posebno priznavati; vsak sedmošolec vas bo poučil. Vdrugič pridite s sličnimi zapovedmi poprej v naše uredništvo. Poučili vas bomo zastonj povsem blagohotno, da se vsaj tako hudo ne boste blamirali, ko boste hoteli potom logike koga »pobiti«. Take malenkosti opravimo radi iz kolegijalnosti.

Za danes vam pa na častno besedo in po rezultatih **prave** logike zajamčimo, da ne bo prišel nikoli čas, ko postanejo slednjič vsi narodi Italijani. Kar se pa plebiscita (samoodločbe narodov) tiče, je to **naše,** komunistična zahteva, že l. 1917. v Brest Litovskem proglašena, in nikakor ne »kapitalistična **ustanova«** (!). Mi proletarci se brez razlike mej in narodnosti poteguje mo za plebiscit (glej zadnje seje rimske zbornice), vi nacijonalisti s hinavcem Wilsonom na čelu se s to našo idejo le igračkaste brez resne volje (glej 3 milijone Nemcev brez plebiscita priklopljenih Češko Slovenski, glej Maribor, glej Julijsko Benečijo, glej . . .)

Torej g. Aga, ko gagate, pustite v miru tri reči: 1. logiko, 2. komuniste, 3. plebiscite. In potem vam bo dobro na zemlji, ker za take orehe niso zrasli ne vaši zobje, ne oni tetke »Edinosti«, če ima sploh še kaj zob. Kakor g. Baloh pojdite tudi vi med »pipčarje«, neprimerno ve boste s tem koristili narodu, negoli s takimi bluff - členki. »Izhoda« pa vam ni treba »iskati«; mi ga že dobro poznamo, vi ga pa za svoje članke najdete pod šifro: 00.

Za vojne oškodovance

Generalni civilni komisarijat za Julijsko Benečijo je objavil dne 20. maja 1920. Štev. 911 - 1265 besedilo kr. odloka 18. aprila 1920. Štev. 579, s katerim se razširjajo na nove pokrajine s potrebnimi spremembami vse one odredbe, ki govore o **povrnitvi škode povzročene vsled vojne.**

V naslednjem podajamo glavna zakonita določila te odredbe s pripombo, da se vsakdo, kdor bi še ne bil na jasnem, lahko obrne naravnost do našega uredništva, ki mu bo odgovorilo v listu pod gorenjim naslovom.

Odlok o vojnih odškodninah v novih pokrajinah.

Pravica do odškodnine se pripoznava za izgubo ali uničenje (tudi delno) ali pokvarjenje premične in nepremične posesti, v kolikor je to bilo posledica katerega si bodi vojnega čina izvršenega od oborožene sile italijanske, zavezniške ali sovražnikove, ki se je izvršil tekom priprave vojnih operacij ali med operacijo samo, ali pa je bil vsled teh dveh povzročen.

Odškodnina se priznava samo vidni škodi, tedaj škodi povzročeni vsled uničenja, pokvarjenja ali izgube dotične reči, **a nikakor se ne odškoduje izguba na dobičku,** ki bi ga dotična uničena, pokvarjena ali izgubljena reč sicer prinašala.

Pravica do odškodnine.

Pravice do odškodnine za vojno škodo imajo za sedaj **samo one osebe, ki bodo sprejele po odst. 70 in 82 sangermajnske pogodbe italijanko državljanstvo** in sicer sledeče osebe:

1. ki so pristojne v Italiji anektiranih pokrajinah;
2. ki so rojene v teh pokrajinah;
3. ki so si pridobile domovinsko pravico pred 24. majem 1915;
4. ki te domov. pravice niso sprejeli le vsled svojega službenega razmerja.

Ptujci tedaj ne morejo na podlagi tega odloka zahtevati povrnitve vojnih škod, ker bo glede njihovih zahtev mogla Italija preskrbeti odškodnino le potom posebnih pogodb, ki jih bo sklenila z državami, katerim dotični oškodovanci pripadajo.

Postopek.

Prošnja za povračilo škode na premičnini in nepremičnini se napiše na **posebnih obrazcih,** ki se dobe pri finančnih organih ali potom krajevnih oblastnij.

Prošnje se vlagajo pri finančnem odseku civilnega komisarijata onega političnega okraja v katerega območju se je dogodila škoda; za Trst in okolico pa pri davčni administraciji.

Prošnji je priložiti:

1. Domovinski list, iz katerega izhaja, da ima dotična oseba vse pogoje potrebne, da se mu prizna italijansko državljanstvo (kraj rojstva, datum pristojnosti pred 24. majem 1915., vzrok pridobljene domov. pravice neodvisno od službenega razmerja.

2. Vse listine, ki izpričujejo, da je prosilec res posestnik dotične poškodovane reči (n. pr. zemljeknjižni izpisek za nepremičnine, računi, pogodbe, izjave i. t. d.).

3. Listine, ki izpričajo, da se je škoda res povzročila in višino iste (n. pr. zapisnik o dognanju škode na nepremičninah, zapisnik sodnijske izvedbe, popis in cenitev škode potrjen po vojaškem Geniju ali tehničnem oddelku generalnega civilnega komisarijata i. t. d.)

Vse te listine so lahko pisane na nekolekovanem papirju ter so proste vsake pristojbine.

V prošnjah treba tudi omeniti vse anticipacije, podpore, odškodnine ali povračila toli v denarju kolikor »in natura« ki jih je prosilec morebiti že sprejel za premičnine in nepremičnine, za katere zahteva odškodnino, in sicer če je to sprejel od katerega si bodi urada, društva ,zavoda, tudi strani sovražnika.

V prošnji treba omeniti tudi, kako se nameruje odškodnina uporabiti, oziroma zakaj bi uporaba odškodnine za odstranjenje škode ne bila več možna ali nekoristna. To je potrebno, ker je priznanje odškodnine spojeno z njeno uporabo za zidanje in vz-

HENRIK SOČA:

Črtica iz sanj in resnice

»Ne hodi!« Vsa prekipevajoča bolest je bruhnila na dan v teh besedicah. Njene mokre oči so se proseče ozrle v njegov obraz, in njeno telo je krčevito drhtelo v zadušenem joku.

»Moram, Milena! Rad bi ostal, — a usoda me preganja. Moram, da zagotovim tebi in sebi »življenje.«

Okrog njiju je bila jesen, in sama sta sedela v širnem parku. Napol gole veje so štrlele v zrak. Tupatam je zavel mrzel piš in otresal sunkoma listje z drevja. Trava v parku je rumenela in se sušila, gromovje je bilo večinoma že golo. Solnce je zašlo, in počasi se je vlegal grobni mrak na zemljo.

»Milena, zebe te; ali greva domov?« Molče je vstala in mu podala roko. Šla sta pos tezah, in po blatni cesti domov. — — — — — — — — — — —

— — »Moram, usoda me preganja. Oj, daleč si Amerika, ali ti si edini moj spas ali moja smrt. Tukaj se le vedno bolj potapljam. Drago srce mi bije tukaj, in zato moram iti. Moram iti, da jorešim zase, ko se vrnem.«

Mogočna ladja je rezala valovje, hitela je naprej v megleno prihodnjost. Na krovu je stal Rado, na brregu Milena. Ali tako silno sta bila presunjena, da sta se pozabila poslavljati, kakor so to storili drugi. Njene roke so onemogle in niso več mogle dvigniti robca v pozdrav. Solzne oči so nemo in z začudenjem zrle za odhajajočo ladjo. Ko se je zavedla, je ladja že izginila z obzorja in ljudje so se razšli.

»Prišlo je!« je vzkliknil Rado, ko je izginilo obrežje in dušo mu je napolnila velika, bridka bolečina.

* * *

Vidno je pešala Milena, v njenem srcu se je naselil črv hrepenenja in razjedal mlado, šestnajstletno telo. Željno je čakala poročila o njem. Nastopila je zima in pokrila s svojim snežnim plaščem hribovje in doline. In njej se je pridružil obraz Milenin; izginila je nežna rdečica z njenih lic, z obraza ji je sevala bledica. Telo je postalo šibko in tenko. Pod očmi se ji je širil črn kolobar, in oči so izgubile svoj lesk. Cvetlice na oknih so posahnile. Milo so jo gledali starši in jo izpraševali, a pravega niso izvedeli, ker jim je ostala tajna njena bolest. Edini prostor, ki ga je obiskovala, je bila klopicav parku, kjer sta zadnjič z Radom skupaj sedela. Tam je počivala po cele ure, sama v svoje misli zatopljena.

»Čemu sem taka?« se je čudila sama sebi, »saj se vrne kmalu bogat in srečen, in hrepenenje bo izpolnjeno!« Ali niti lastna tolažba ji ni pomagala.

Prvo pismo, ki ga je sprejela od njega, jo je razvedrilo za nekoliko časa, a pozneje je še silneje bruhnilo na dan hrepeneje in nebrzdana želja po njem, da je resno obolela in morala leči. Vsak dan mu je pisala; polna hrepenenja, tožbe, udanosti in ljubezni so bila njena pisma. In za zimo je prišla pomlad, je prišlo poletje z vso svojo krasoto. »Dobro se mi godi,« je bilo v vsakem njegovem pismu iz Amerike, a bilo je razbrati med vrstami tudi tajno bridko resnico, ki jo je Milenino srce nezavedno slutilo.

»Ko bi bil ostal!« je vzdihovala.

* * *

Prišla je zopet jesen. Meglena, mokra, kakor sploh vse jeseni. Milena je ležala. Prijela jo je vročica, in zdravnik je izjavil, da se bliža pljučnica. Bilo je ravno leto dni po odhodu Radovem v Ameriko. Tisti dan je brzojavil njen oče ponj v Ameriko, in ga rotil naj se vrne, da ga radostno sprejme, njega, ki ga je nekoč zapodil iz hiše, ko jo je snubil, češ da je berač. Danes je spoznal, da ni ravnal prav proti revnemu, a poštenemu delavcu.

Mileni je bilo hudo tisti dan, ni se zavedala, in bledlo se ji je. Njena usta so šepetala: »Moj dragi, prišel si, nisi pozabil svoje Milene. Lepa je tvoja obleka, in tvoj sladki obraz je tako lep! Stisni me k sebi! Glej, moje roke so onemogle od radosti!«

Popoldne je bila sama v sobi, zdelo se je, kakor da ji je odleglo. Zato jo je mati pustila za trenutek samo. Mirno je ždela na postelji, roke sklenjene na prsih. Oči so mirno zrle v strop, le v njihovi globočini je plapolal plamenček, ki je rastel in pojemal.

Naenkrat ji je zaplamtelo v očeh. Telo se je sunkoma dvignilo, in polglasno je govorila: »Prihaja! O moj dragi, nasproti ti moram!« Zlezla je s postelje in se z zadnjo močjo oblekla. Njeno telo je bilo sama kost in koža, in roke so se ji tresle od slabosti. Tavala je ven, in ker je ni nihče opazil, okoli hiše in po cesti naprej. Njena hoja je bila hoja pijanca. Neznana sila jo je privedla h klopici v park, kjer sta pred letom skupaj sedela. Naprej ni mogla. Ob klopi se je zgrudila na tla v mokro travo. Krčevito se je oprijela klopi, in skušala je dvigniti se. Ali bila je brez moči, glava ji je klonila na klop, in srce je nehalo utripati. Zemljo je jel odevati mrak in burja je zaječala v vrhovih dreves.

* * *

Rado je prišel. Ne na povelje brzojavke, ta je šla mimo njega, sreča je prišla prepozno. Ubilo ga je življenje na tujem in ga vrglo kakor za posmeh materi domovini nazaj, mrtvega srca — s kletvijo na ustnih.

Šel je neizkušen v svet, kakor gre otrok, če mu matt ne ugodi, in doživel je to, kar doživi otrok, ki zapusti dom — razočaranje.

Mrzel jesenski dan je ugašal, burja je dobivala moč in otresala zadnje listje z drevja. Rado je sedel na obcestnem kamnu. Obleka mu je bila zamazana in razcapana, obraz prepadel, bolan in star. Naslanjal ga je v dlani in strmel v blato. Po srcu so divjali viharji, da se je telo včasih sunkoma stresalo. Mrak je brzo padal na zemljo. Pod cesto, v reki so ostro rezale tišino divje gosi in race.

Mimo je zdrčala elegantna kočija, kakor pošast. In Rado je videl v odsevu njenih luči, bliskajoče se zlato, in damo s kavalirjem v tesnem objemu. Presunilo ga je, da je planil po koncu, stisnil pesti in zakričal, v globoko noč: »Ti si me umorila!«

Burja je ječala in piskala skozi noč. Radotu se je zdelo, da je slišal svoje ime iz bežečih oblakov, čuden občutek strahu in hrepenenja se ga je polastil v tem trenutku. Zdelo se mu je, da je letela temna senca mimo njega in se ga dotaknila v lice s svojima ledenima perutnicama.

V daljavi so migljale luči, iz mesta, od tam, kjer je prebivala njegova sreča.

»Na cilju sem, samo da jo še vidim,« so mu šepetale ustnice. Njegovo telo je bilo bolno in trudno, misli tako težke in upehane. Na ustnicah je počivalo, iz oči je žarelo ime: »Milena«.

Trudno je lezel proti mestu, pogled uprt v tla in ni se zmenil za burjo, ki mu je brila krog lic in ne za ljudi, ki so drveli mimo njega na kolodvor. Noga je krenila sama v park, morda so se mu obujali spomini.

Srce mu je burno tolklo, in glava mu je bila, kakor da bi mu jo kdo stiskal z vijaki med dvema jeklenima ploščama. — — V parku je vladala med grmovjem popolna tema. Spoteknil se je ob klop in padel podolgem nanjo. Misli so ga zapustile, utrujeno telo ni moglo več vstati. Videl je lepo, veliko sobo, vso z rožami poslikano, in sredi nje je stala visoka postelj, belo pogrnjena in z rdečimi rožami šita. Na njej je ležala ona Milena in ga vabila z očmi in s smehljajem na ustnicah.

Hotel je zavpiti, ali ni mogel. Počasi ga je objemala tema, in slika se je oddaljevala in izginila, le iz motne daljave je slišal klic: »Pridi!«

* * *

Okrog polnoči so ju našli.

Koj, ko se je vrnila Milenina mati v sobo in jo je našla prazno, je nastal grozen vrišč po hiši. Takoj so morali iti iskat dekle: vsi uslužbenci iz trgovine in vse dekle. Vse mesto so prebredli in končno so ju našli okrog polnoči.

Milena je ležala na travi zraven klopice, ustnice trdo stisnjene. Leva roka je krčevito stiskala zlat medaljon, ki je hranil njegovo sliko.

Rado je klečal na tleh, naslonjen ob klop, kakor da bi spal, roke pod zglavjem. Njegov obraz je bil prsten in silno star. — —

postavljenje poškodovane nepremičnine in za nakup nepremičnin, ki so potrebne poljedelstvu ali za izvrševanje javnega dela.

Pristojne oblasti.

Visokost odškodnine se pogodi pri davčnih oblastih prve stopnje (pri civilnem komisarijatu polit. okraja, kjer se je škoda povzročila, za Trst in okolico pa pri davčni administraciji) kadar ne presega zneska 10.000 lir za nepremičnine in zneska 25.000 lir za premičnine in nepremičnine skupno, od katerih pripada znesek do 10.000 lir nepremičninam. Za odškodnine višjih vsot je pristojno finančno ravnateljstvo.

Davčne oblasti prve stopnje bodo iz lastnega nagiba oddale vse prošnje za odškodnine, ki presegajo gori omenjeno mejo finančnemu ravnateljstvu.

Da zadobi pogodba pravo moč, mora jo potrditi komisija za določitev in likvidacijo vojnih škod. Ta komisija tudi odloča v slučaju, da se med stranko in pristojnimi oblastimi ni dosegel porazum.

V interesu oškodovanca je, da se njegova prošnja čimprej reši pod obliko medsebojne pogodbe. Zato naj zahteve ne bodo pretirane, temveč naj se omejujejo na resničnost, kakor jo izpričujejo prošnji priložene dokazilne listine. Ako bi se zasledilo, da hoče prosilec z zahtevo višje odškodnine kakor mu gre naravnost goljufati, lahko izgubi pravico do vsake odškodnine.

Dolžnosti oblastnij.

Civilni generalni komisarijat nalaga krajevnim oblastnijam ter posameznim zainteresirancem, da razvijejo hitro, sporazumno ter točno delovanje, tako da se bo postopek likvidacije mogel razvijati brez nepotrebnih odlogov ter pospešiti izvršitev odškodovanja.

Generalni civ. komisarijat opozarja vse podrejene oblastnije, naj ničesar ne opuste, da se ljudstvu pojasni značaj, namen in važnost teh določil, ter da mu stoje ob strani z nasvetom in delom.

* * *

Taka je vsebina zakona za povračilo vojne škode. Kar se priporočila gen. civil. komisarijata tiče, je to res potrebno, ker se na urnost i. t. d. naših sedanjih uradov res ne moremo preveč zanašati. Pebivalstvo mora tedaj samo energično pritisniti na te urade.

Naša stranka, naše Delavske Zbornice, naš list pa se radovoljno stavijo zainteresirancem na razpolago, tako da se bo zakon o vojnih odškodninah moral udejstviti, ta zakon, ki je s tako veliko zamudo slednjič vendarle prilezel na dan.

V prihodnjem »Delu« (v pondeljek) hočemo o določilih tega zakona še podrobneje govoriti.

Ljudski oder

Lonjerska podružnica. V soboto ob 20ih se bo vršilo v Lonjerju splošno društveno zborovanje, na katero so vabljeni vsi člani **do zadnjega.** Zborovanje bo velevažno, za vse, ter smo radi tega povabili izvrševalnega tajnika osrednjega vodstva, v svrho izčiščenja plevela, in močne podlage k resnemu delu. Pridite tedaj vsi!

Podružnica »Ljud. odra« v Krepljah opozarja svoje člane naj vplačajo mesečni prispevek za tek. mesec pri podružničnemu blagajniku. Nobeden naj ne izostane.

Podružnica »ljudskega odra« pri Sv. Jakobu. V ponedeljek, 11. t. m. se odpre čitalnica in bo odprta vsak dan od 19ih dalje, le ob nedeljah od 10ih do poldne in sicer v društvenih prostorih ul. Molin a Vento 72, v pritličju (nasproti ital. šole). Pravica in celo dolžnost članov je, da se poslužujejo razen knjižnice tudi čitalnice, da se seznanijo z najnovejšimi svetovnimi dogodki in si razširijo svoje duševno obzorje. Tako bo dana tudi vsak dan članom prilika, da poravnajo članarino za pretekli in za tekoči mesec, ker s tem sami sebi in celokupnosti koristijo.

Delavski pregled

Tržaški težaki, podajači in vozniki zahtevajo povišek na draginski dokladi. Delodajalci so na tozadevno spomenico že odgovorili. Ali na svojem zborovanju 6. t. m. so goriimenovane stroke prenesle vsako odločbo na prih. nedeljo ob 10ih, ko se vrši drug sestanek.

Zaupniška konferenca v Nabrežini. V nedeljo se je vršila v Nabrežini konferenca zaupnikov, na kateri je poročal sodrug Petejan o reorganizaciji našega organizatoričnega in upravnega dela. Po obširni debati se je sklenilo, da se koncentrira blagajno socijalne oskrbe za ves kraški okraj v Nabrežini. Podružnice stavbinskih delavcev se bodo ustanovile v glavnih krajih in sicer v Nabrežini, Komnu in po možnosti v Sežani. V vseh bližnjih občinah, kjer delajo stavbinski delavci, se bo izbralo zaupnike, ki bodo v stiku s podružnico svojega okraja. — Ker si pridržujejo podjetniki v smislu delovne pogodbe, od vsakega delavca približno eno uro plače na teden, je v tem zapopaden tudi prispevek za organizacijo. Delavci, ki nimajo še delavske izkaznice, si morajo isto nabaviti pri organizaciji svojega kraja ter plačati pristopnino in prispevek za delovsko zbornico. To je treba takoj storiti. Nadalje se je sklenilo, da je treba prisiliti vse one delodajalce, ki niso še tega storili, da priznajo našo delavno pogodbo. — Radi posredovalnice za delo se je sklenilo, da se bo ista ustanovila pri vsaki obstoječi podružnici. Vsi brezposelni delavci se morajo javiti posredovalnici in ne smejo si sami iskati dela. Delodajalci, ki potrebujejo delavce, se morajo obrniti na posredovalnico in jim bo ista preskrbela, kolikor jih potrebuje. Samo potom posredovalnice dela je mogoče omejiti število brezposelnih ter zagotoviti delo predvsem domačim delavcem. To ni lahko delo — ali z vztrajnostjo se doseže vse.

Gibanje klesarjev v Nabrežini. V torek, 6. t. m. se je vršil shod nabrežinskih klesarjev, na katerem je poročal sodrug Petejan o novi spomenici in o moralnih in materijalnih zahtevah. Poudarjal je potrebo posredovalnice za delo, socijalno oskrbo, priznanje zaupnikov itd. Po poročilu se je vršila obširna debata, v katero so posegli sodrugi Marica, Pertot in drugi, nakar je bil sprejet predlog sodruga Marice, da se zahteva v novi spomenici 20% poviška na sedanji plači in vse točke, katere je prečital sodr. Petejan. Nato se je shod zaključil.

Sv. Križ pri Trstu. Včeraj je bil pri nas shod stavbinskih delavcev, na katerem je poročal sodrug Petejan o delovanju naše organizacije in uspehih iste; kakor tudi o programu organizacije za bližnjo bodočnost.

Kmetijski pregled

Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu. Podružnica pri Sv. Antonu je imela 27. m. m. občni zbor v gostilni »Dellasavija« pri Sv. Antonu s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo odbora o svojem delovanju; 2. prečitanje pravilnika podružnic; 3. volitev novega odbora; 4. slučajnosti. Zborovanje je otvoril g. Škrbot. Pozdravil je v imenu odbora navzoče ter opravičil podružničnega predsednika g. A. Turka, ki se ni mogel udeležiti zborovanja radi tehtnih vzrokov ter je nadaljeval: »Dragi tovariši, zbrali smo se skupaj, po tolikem — vsled vojne izgubljenem — času, da se povprašamo, kaj smo storili do sedaj in da se porazgovorimo, kaj bomo delali v bodoče in kakšen bo naš prvi korak, ki nas bo privedel naprej v dosego cilja, ki ga imamo mi, trpini kmetje, da si določimo smernice našega nadaljnega poslovanja ki more biti plodonosno edinole, če bomo delali vzajemno. Vzajemno delati, žrtvovati, vzajemno uživati. Predvsem moramo določiti, kako in komu naj prodamo svoje pridelke in kdo naj ima od teh svoj dobiček. Po mojem mnenju in tudi po mnenju vseh nas kmetov gre ta dobiček edino le nam, kajti naš je trud in naše mora biti tudi plačilo. Da se to tudi udejstvi je potrebno, da se vsi oklenemo naše podružnice, koje namen je, da uresniči vse naše želje, ki jih gojimo da dosežemo ono stopnjo, ki nam je nadvse potrebna za naš gospodarski razvoj in obstanek. Torej kmetje, združimo se, v zadrugi je naša rešitev.« Nato poda besedo Jakominu Jos., ki pojasni dosedanje delovanje podružnice. Naša podružnica je bila prva podružnica »Kmet. in vrt. gosp. zadruge v Trstu«. Uvideli smo potrebo organizacije in zatekli smo se v Trst, k ljudem istih ciljev kot so naši; porazgovorili smo se kaj naj ukrenemo in eto, ustanovili smo podružnico. Težko je šlo od začetka, a danes, ko ste vsi uvideli potrebo in razvideli delovanje, je naša podružnica najmočnejša vseh 11 podružnic, ki jih šteje zadruga. Marsikdo vpraša, kaj ste storili? In ko bomo vdobili nato odgovor, bomo šele uvideli, koliko imamo še narediti ako hočemo imeti uspehe. Prečitana je bila bilanca po blagajniku Jožefu Jakominu. Tajnik matice g. A. Škilan je razjasnil nekatera nesporazumljenja in raztolmačil pravilnik podružnic, ter podal kratek pregled o zadružnem poslovanju od njene ustanovitve. Blagajnik Jakomin J. se je odpovedal blagajništvu, nakar se voli novi odbor in sicer so bili izvoljeni: Škrgot Ivan, predsednik; Moženič Ivan, podpredsednik; Kocijančič Ant., tajnik; Kocijančič Ant., p. Ant., blagajnik; Kocjančič Ant., skladiščnik; Korečič Lazar, Gregorič Ivan, zaupnika; Kavrečič Dom., Jakomin Jos., cenilca zavarov. odseka gov. živine. Predlagala se je ustanovitev mlekarne, pod pokroviteljstvom centrale in razširjenje delokroga ter ustanovitev osrednjega skladišča za istrske podružnice. Vsa izvajanja so bila vzeta z odobravanjem na znanje in predlogi enoglasno sprejeti.

Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu je imela v nedeljo 4. t. m. sestanek v Marezigah, ko se ga je udeležilo veliko kmetov iz cele občine. Zborovanje je vodil zadružnik Stanko Čok, ki je pojasnil namene in cilje ter uspehe zadruge. Pokazal je na delavske kons. zadruge, ki razpolagajo danes z milijoni, ki so sad truda delavcev, zadružnikov, samih. Če so to dosegli delavci, zakaj bi tega ne dosegli kmetje, ki so v tem pogledu ravno tako potrebni, ker so vsestransko izkoriščani, dočim so delavci vsaj od ene strani, po svoji tanovski organizaciji že zavarovani. Kmetje pa, ki so glavni vzdrževatelji sveta, so prepuščeni samim sebi, le vsled tega, da se jih lažje izkorišča in izsesava, kar nam najbolje kažejo tukajšnje razmere, ki vas tirajo v gosp. in kulturno propast. Da se temu izognete, je najbolje sredstvo združenje v gosp. zadrugi z namenom kot jih ima naša Kmet. in vrt. gosp. zadruga. Prečitana in pojasnjena so bila pravila matice in podružnic, nakar sta se izvolila naslednja zaupnika za Marezige: Sabadin Anton, iz Sabadinov 180, ter učitelj Cerut za Truške. Podala so se še nekatera pojasnila glede umetnih gnojil, nakar se je zborovanje na **željo orožniškega brigadirja razpustilo.**

Zborovanje v Babičih, ki ga je imela **Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu,** je bilo mnogobrojno obiskano. Udeležila se ga je po svojem zastopniku Škrgotu, tudi **Podružnica Sv. Antona,** kakor tudi učiteljstvo iz bližnje okolice. Zborovanje je otvoril zadr. Stanko Čok povdarjajoč isto kot v Marezigah. K besedi sta se priglasila še Škrgot od Sv. Antona in neumorni učitelj Turko, ki sta predočila ljudem pomen in korist kmet. organizacije, posebno sta povdarjala uspehe Sv. Antonske podružnice, želeč da bi iste, ozirema še boljše uspehe dosegle ustanovljajoče se podružnice v Mareziški občini. Zaupnikom je bil izvoljen g. Babič Fr. od Babičev. Da bo zagotovljena **varnost države so se udeležili obeh zborovanj občinski paša (slavni Mareziški komisar) in trije orožniki.** Obe zborovanji sta uspeli izborno in pričakovati je, da bosta obrodili tudi dober sad.

Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu, podružnica Klanec - Prešnica ima v nedeljo 11. t. m. ustanovni občni zbor. Občni zbor se vrši v Prešnici, kjer je bil prvi sestanek.

Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu ima sledeče sestanke: V nedeljo 11. julija ob 4. pop. v Ricmanjih. V nedeljo 18. julija ob 5. pop. v Gropadi., ob 4. pop. ustanovni občni zbor podružnice Plavje. Izredni občni zbor podružnice Osp. V nedeljo 25. julija ob 5. pop. ustanovni občni zbor podružnice Opčine, v kons. društvu. V nedeljo 1. avgusta ustanovni občni zbori podružnic: Boljunec, Babiči, Marezige, Truške. V nedeljo 8. avgusta ustanovni občni zbori podružnic Št. Polaj, Štanjel. **Podrobnosti teh občnih zborov se objavijo prihodnjič.**

* * *

Za nedeljo 4. t. m. napovedani sestanek, Kmet. in vrt. gosp. zadruge v Trstu, v Bazovici se je moral vsled veselice pri sv. Ivanu za nedoločeni čas preneti. Kdaj se sestanek vrši, javimo prihodnjič.

DOPISI

PROSEK - KONTOVELJ.

Sporočamo ti drago »Delo« par vrstic o tvojem plodonosnem uspehu, ki si ga prinesel med naše delavstvo. Rodil si uspehe, vzel si nas kot take pod svojo zaščito, začeli smo se premikati po pravi poti, po poti spoznanja. Glej, zanetil si ogenj v hiši naše narodne inteligence, katera ne ve, kje naj bi poiskala mirnega kotička.

Pred dobrim letom se je ustanovila na Kontovelju podružnica »Lj. odra«, ni dolgo, odkar smo postavili na noge politično sekcijo za Prosek-Kontovelj. Začeli smo graditi praznih rok, zasmehovali so nas, ko so videli, da se pripravljamo na delo. A sedaj! Hiša raste, stene se dvigajo, in kmalu pridemo do strehe. — Postalo je razmerje za našo ubogo inteligenco v resnici zelo kritično, sami ne vedo, kje imajo glavo, kakor zbegani si iščejo varnega kotička.

Na Proseku imamo polno narodnih društev, ki po večini spe spanje pravičnega. Kje so njihovi nekdanji voditelji? Kje je gospoda inteligenca? Le na delo! Radi bi, kakor nekdaj, imeli polno moč in neomejeno pokorščino svojih vaščanov v nedeljah pa —svoj »biročin«! »Kje so časi ko za tlom svoj sveti«? Ti junaki hočejo danes igrati vlogo med našim ljudstvom, oni naj bodo pripravljeni deliti z nami srečo in nesrečo. — Imeli ste tudi pri »Hajdrihu« za predsednika plemenitega, narodnega moža, ki je bil pripravljen darovati življenje za vas in za vaš denar. Danes se je odpovedal svoji požrtvovalnosti, ker mu najbrže ne nese toliko, sklenil pa je maščevati se nad onimi, ki mu križajo račune. Čujte! Naučil je svojega oslička, da mu pomaga z naloženim hrbtom »žuljev ubogih delavcev« vleči inteligenco za seboj, ki mu rada pomaga prazniti osličkovo breme. Trdil nam bode, da gre to iz njegovega kupa — kar mu pa malokdo veruje. Tudi pri ostalih narodnih društvih, katerih voditelji so njegovi zvesti spremljavalci, vlada isto razmerje. Med njimi se nahajajo pravi narodni kameleoni, pripravljeni za denar prodati sebe in celo Jugoslavijo.

Ostalo je tudi na Kontovelju njihovo seme. Tu imamo moža, ki se nam v resnici smili. Zelo rad bi včasih malo potegnil za repek omenjenega oslička, je pa pri tem zelo previden. Boji se, da ne bi osliček zamigal z ušesi in mu lahko izbil lepo službeno čepico.

Za danes naj jim bode to dovolj, drugič kaj več; poštenim in pridnim delavcem pa v razmotrilo.

GORICA.

6. t. m. se je vršil na trgu C. Battisti javen shod, napovedan strani Delavske Zbornice z ozirom na zahrbtno delovanje tukajšnjih jestvinčarjev, ki bi radi dobili v pest aprovizacijo mesta. Shoda se je udeležilo nad 6000 delavcev in so na njem govorili sodrugi Mulič, Štolfa, Tuntar in Naldi. Sprejela se je tozadevna ostra resolucija proti nakanam jestvinčarjev, ki bi radi še nadalje odirali ljudi. Demonstrativen obhod po shodu je bil oblastveno prepovedan.

Strankin zbor je te dni energično protestiral proti brezbrižnosti raznih oblasti, ki puščajo cele sklade municij v bližini človeških bivališč kljubu vsem nesrečam, ki so iz tega že izvirale. Zahteva se nujno odpomoč.

PODGORA.

Dne 2. t. m. smo imeli tukaj dobro obiskan shod, ki ga je otvoril sodr. Simoneiti. Podal je besedo prof. Miliču, ki je v kratkih obrisih obrazložil pomen strokovnih organizacij ter govoril o komunističnem posojilu. Nato je povzel besedo sodr. Kosič, ki je v slovenskem jeziku podal ravnoista pojasnila. Proletarijat je pazno sledil obema govornikoma ter odobraval njune besede. Pri tej priliki se je vpisalo mnogo novih sodrugov v organizacijo.

PRVAČINA.

Stanje ranjencev ob priliki dogodkov, ki so se vršili ob praznovanju C. M. dne, je neizpremenjeno. Štirje se zdravijo v bolnišnici v Gorici, dva od teh visita še vedno med življenjem in smrtjo.

Naš župnik, Jože Prokazič, je bil vsled dogodkov pod obtožbo veleizdaje aretiran. Vsled tega vlada med ljudstvom veliko vznemirjenje.

DOBRAVLJE.

Pri nas je vodovod napeljan iz reke Hubelj po Vipavski dolini. Napravilo ga je avstrijsko vojaštvo. Sedaj po polomu ga je imelo v oskrbi italijansko vojaštvo, ki je ta vodovod spopolnilo po vaseh. Sedaj ga je prevzela civilna uprava. Vodovod pa še ni povsod zgrajen, naprimer, Dobravlje nimajo še vodovoda, dasi teče samo 300 metrov nad vasjo. Prosilo se je že popred za vodovod, pa ne vemo, kdo je kriv tega, da ga še danes nimamo.

Nekateri vodje od prejšnjega vojaškega oddelka so se nudili, da nam napravijo sicer vodovod, pa so nas vprašali preveliko svoto za napravo z izgovorom, da so cevi drage ter, da jih ne morejo dobiti. Po drugi strani se pa sumi, da hočejo dotični spraviti precej dobička v svoj žep.

Ker so že vse naprave danes tako upeljane, bi se zdelo to tudi verjetno. Bilo bi pa dobro, da se resno vpraša, kako sploh stoji vodno vprašanje v naši deželi. Dobro je tudi, da vemo kam se hočemo obrniti, da dobimo tako prekoristno vodo.

Tudi narodnim listom, kakor »Edinosti«, »Goriški Straži«, priporočamo ravno ob tej priliki več resne gospodarske politike, ne pa osebne politične suhoparnosti.

TRBIŽ.

V nedeljo 11. t. m. ob 9. predp. se vrsi v Grünwaldu v prostorih gostilne Florijana javen shod. Poroča sodrug Tuma. Vsi na shod!

RABELJ.

V nedeljo 11. t. m. ob 3 popoldne se vrši v dvorani gostilne pri pošti javen shod. Poroča sodr. dr. Tuma o komunistični organizaciji v Beneški Juliji. Vsi na shod!

BOVEC.

Besnenje naših karabinjerjev.

Dne 27. junija letoš. leta se je naš sodrug Rafael Kašca, klepar na kegljišču dobro opil. Dobro razpoložen se je podel nato v gostilno Lender v Bovcu. Ker je s pivom polival, mu krčmar ni hotel več dati piti, a Kašca se je z istim sprl. Ta je pa hitro poklical karabinerje. Seveda prišli so koj trije, a ga niso obvladali. Prišlo je še nekaj vojakov. Tako so ga privlekli iz gostilne. Neki mož je rekel zunaj: »Ali to ni sramota, da enega pijanega vleče toliko karabinjerjev!« Nato so vojaki odstopili! A tedaj je pijani junak začel karabinerje metati s pomočjo alkohola. In prijeti so morali zopet vojaki, in tako so ga nesli karabinerji za roke, vojaki pa za noge, kot križanega v božji grob! Ko so ga privlekli na orožniško postajo, so zaprli koj okna in sedaj se je z ubogim pijančkom začelo po karabinjerski postavi postopati. Namreč začeli so ga neusmiljeno pretepati. To so slišali mimoidoči ljudje in tudi gostje v gostilni pri Lešniku. Po cesti iz Dvora sta prišla sodruga mojster Anton Durjava in Andrej Hosner kmet, oba pravicoljubna moža poštenjaka od glave do pete. Ta sta mislila, da se še vedno upoštevajo zakoni v naših krajih! Prvi je imel Kašco rad, ker je bil to fant, na kojega se je v delavnici mogel zanesti. Skleniła sta, da s posredovanjem rešita ujetnika in šla sta k orožnikom prosit, naj ga izpuste. Njima so se pridružili še drugi fantje, tovariši Kašce, ter vsi zahtevali oprostitev jetnika. Karabinjerji, ki so bili sami, ker brigadirja ob takih prilikah ni nikoli doma, ali pa noče doma biti, da si potem roke umije, niso hoteli izpolniti te prošnje. Ko jim ni odjenjal, so rekli, da naj počaka da gre po brigadirja! V resnici so šli, **pa so alarmirali vso bovško posadko,** ki je prišla, na čelu jim častniki, na nič hudega sluteče, čakajoče jih ljudi, katerih je bilo 18 po številu, katere so kot »upornike« obkolili, upornike, **ki so mirno sedeli ter čakali, da so prišli in se v svesti pravice pustili mirno odpeljati!** A imeli so jih zaprte tisto noč in ves prihodnji dan! Medtem se je priklatil brigadir iz Koritnice, kjer je plesal! In javil je kot upor ves dogodek na poveljstvo v Kobarid. Od tam je prišel gosp. maršal in hotel vseh 19 odpeljati v Trst v jetnišnico kot ujetnike ali upornike! A začela se je občina gibati. Šli so na poveljstvo podžupan Ostan, občinski tajnik, kaplan, sodrugi Sorč in Pirc! Na vso moč so se prizadevali za rešitev teh po nedolžnem zaprtih. Izprosili so, da so jih spustili šestnajst! A prosilca Durjavo in Hosnerja niso na noben način hoteli izpustiti! Čeravno je podžupan **Ostan stavil za varnost Durjave deset tisoč lir in svojo osebo,** Pirc pa za Hosnerja vse svoje premoženje; vse je bilo zaman! Odpeljali so Kašco, Durjavo in Hosnerja v Kobarid, in drugi dan od tam dalje **vklenjene kot kake velike razbojnike ali roparje.** In zdaj zdihujejo po rešitvi v ječi v ulici Tigor v Trstu! Tak je bil dogodek po vsej resničnosti. Karabinerji sicer trde, da imajo priče, da so fantje vpili, da jih napadejo. Ogorčeni delavci in ljudstvo zahteva, da se te priče imenujejo. Delavci, kmetje in vsi obrtniki to je resnica, in če ste mislili, da so peljali zločince, ki ste jih videli peljati skozi Kobarid in Tolmin, naj Vam to pove resnico! To je resnica! To je svoboda pod sedanjim režimom, tako se spoštujejo postave po kraljevih orožnikih! Če se človek šeta po cesti že ni več varen, da ga ne aretirajo, ti zblazneli karabinjerji, ki vidijo v vsakih civilskih hlačah upornike! Gospoda, delajte z ljudstvom drugače, če hočete jih prikleniti k sebi! S tem nas ne ostrašite! Vsi delavci se zahvaljujejo omenjenim možem za njih plemenito prizadevanje za rešitev sodrugov, posebno pa podžupanu Ostanu in sodr. Pircu.

Gospodje karabinjerji naj se brigajo bolj za druge važnejše reči, in tudi častniki naj gledajo bolj na red pri svojem vojaštvu, da bo n. pr. isto sito. Naj karabinjerji rajši skrbe za varnost pred tatovi, pa naj puste ljudi, ki se mirno šetajo na miru. Naj jih ne love kot upornike, ko še govore ne! Dihati pa je menda dovoljeno v Italiji? Vsaj to! Vojaštvo pri nas razgraja do polnoči in še dalje, strelja in dela, kar se mu poljubi. A naši fantje ne smejo še po deseti uri na vasi pevati! Če je ital. država, država svobode potem naj to tudi pokaže in dokaže.

Pred neko hišo je par fantov prepevalo ob desetih zvečer. Pa pride karabinjer in ustreli pred njimi! Medtem časom je šel nek naš sodrug po cesti iz Bovca v Dvor, in tu sta ga prijela brigadir in en orožnik ter preiskala, misleč da je on njima pred nosom ustrelil! Hotela sta vedeti, kje se je streljalo, a ubogi dvajset minut oddaljeni sodrug naj to ve! Take reči se gode!

Vsi delavci energično zahtevamo odstranitev takih karabinerjev. Pošljejo naj nam apostelje reda, ki se ravnajo po postavah in ne samovoljno. To zahtevamo od viših oblasti! Če se kdo resnično pregreši, imamo sodnijo v Bovcu, naj sodi! **Pretepati ni treba nobenega, saj ni pes! Palica ni zrasla za svobodne državljane. Pretepanje s palico je najhujši barbarizem!** Delavci strnite se, ali niste še prišli k pameti, da vas režim sedanje vlade ne obdari z nič dobrim! Kaj vlečete še vsak na svojo stran? Kmetje, obrtniki, delavci podajte si roke, le vsi skupno zedinjeni imamo moč, da se bomo prosto razvijali. Kaj mislite, da mora drug drugega zaničevati in odirati? Zahtevajmo orožnike, ki razumejo naš jezik in so možje postave!

Opomba uredništva: Priobčujemo dopis bistveno tak, kakor nam je dospel od naše organizacije v Bovcu, zato ker se iz njega zrcali kako miroljubno je naše ljudstvo in kako še preveč vneto za red. Med tako ljudstvo pa se pošiljajo tako nepoučeni in nasilstveni organi — javnega reda, ki izzivajo ter sistematično odgajajo sovraštvo med obema narodoma. Jeli to v načrtu vlade, ki hoče imeti trdne državne meje? Mi pravimo, da je tako postopanje nesmiselno in ravno za državo nevarno. Naj čuje naš glas, kdor ni gluh. Po toči zvoniti je bilo še vsikdar prepozno. O zadevi sami bo pa še drugje govora!

TRNOVO PRI GORICI.

Leta 1415. po Kr. so čestiti cerkveni očetje, navdahnjeni po sv. duhu, plemstvu in buržuaziji, sežgali na grmadi živega velikega češkega učenika Ivana Husa, ker je nastopil za udejstvitev lepih naukov Kristovih proti vladajoči oligarhiji, ki je te nauke prostituirala in sebi v korist prilagodila. Takratna oligarhija je mislila, da s Husom zgori tudi uporni duh ljudstva, ki ga je od njega prejelo. Prevarila se je. Danes po petsto letih vstaja Hus iznova in s še večjo silo na plan. Ko je zaplapolal ogenj na grmadi, pristopila je stara ženica in vrgla svoje poleno na grmado, da bo tudi ona deležna božje nagrade (nebes), ker je pomagala sežgati »krivoverca«.

Takratnim farizejem so na las podobni današnji farizeji, ki se zbirajo okoli »Goriške Straže« in »Edinosti« pa »ubijajo« — ne komunizem, kakor tudi Husovi morilci niso ubijali njegovih idej — marveč sodr. dr. Tumo. Dopisnik, ki je poslal »domačo vest« v »Stražo«, kjer je hotel potajiti domačo buržuazijo, pa se mu ni posrečilo, je podoben oni ženici s polenom. Ker ideje komunizma ne more »ubiti«, je pograbil kup blata ter ga zalučal na sodr. Tumo, misleč, da je s tem doprinesel svoj »obol« na altar moloha kapitalizma. Ni vedel, da bo blato padlo nazaj nanj, a ne na one, ki so mu to naročili. Seveda hlapec je hlapec, in ker je hlapec, mora storiti, kar mu gospodar ukaže.

Pa bodimo odkritosrčni! Za njihovo delo jim bomo izrekli posebno priznanje. Oni opravljajo poleg naših sodrugov agitacijske posle za komunizem. Oni delavec, ki ne more takoj spoznati in zapopasti ideje komunizma in preobraževalne sile istega v vsem ustroju človeške družbe, bo po delovanju in pisavi teh ljudi takoj vse spoznal, ko se bo vprašal: Kaj je pravzaprav komunizem, da se ga kapit. buržuazija tako boji; zakaj ne nastopijo proti **ideji sami,** ampak le proti osebam, ki to idejo propagirajo? Pa mu bo njegov tovariš razum sam odgovarjal: Česar se gospodar boji, je za delavca gotovo dobro, ker so interesi delavstva in gospode različni. Vprašal bo tovariša komunista, ki ga bo nadalje poučil. Komunizem je nova oblika vsesvetske ljudovlade, v kateri izginejo vsi pogoji nadvlade in izkoriščanja človeka po človeku; izginejo vzroki tega zla, ki danes mori človeštvo. Bogatini, kapitalisti se boje komunistične uredbe gospodarstva zato, ker v sedanji kapitalistični uredbi posedujejo sami vse politične svoboščine in vse materijalne dobrine. Vedo, da se njih materijelno stališče izjednači z materijelnim stališčem proletarijata, ali pa nanobe. V obeh slučajih pomeni za njih izgubo, za delavstvo dobiček. Nastopajo proti osebam zato, ker proti ideji sami ne morejo nastopiti, ker je ideja postala last večine delavnega ljudstva.

V trenutku, ko delavec to premisli, postane komunist. Dobro je, da se gospoda tega ne zaveda, ker je prelena in preplitka za take misli. Nam je tako prav, ker nismo optimisti in ne mislimo si česa pridobiti zlepa, marveč z bojem. Zato je prav, da se grupiramo. Kar je dobrega, klenega zrnja, gravitira v komunzem, kar je plevela in smeta, absorbira »Pipi«. Dober tek!

PULJE.

Na tukajšnjo postajo je prispel vlak iz Vidma namenjen v Trst, ki je imel dvanajst vagonov naloženih z municijo. Železničarji so to zavohali, odpeli dotične vozove in jih porinili na mrtvi tir. Potem je na ta način olajšan vlak nadaljeval svojo vožnjo. In prav je bilo tako, saj v Trstu ne rabijo municije, kvečjem nekoliko manj kisel kruh.

IDRIJA.

Dne 29. VI. 1920. smo imeli pri nas v telovadnici ljudske šole javni rudarski shod z dnevnim redom:

I. Organizacija in delavstvo.
II. Delavske razmere.
III. Slučajnosti.

Shodu je predsedoval sodr. Leopold Jurman. Poročevalec je bil sodr. Franc Vidmar in zapisnik je vodil sodr. Viktor Poženel. Sodr. Franc Vidmar je v daljšem govoru orisal položaj delavstva v sedanjem času, namen in pomen strokovne organizacije, poudarjal je, v kako važnem zgodovinskem času živimo in tako brezmiselno, da je še veliko delavcev v Idriji, ki tega ne vidijo ali noočejo videti.

Navajal je grozote, ki jih izvršuje današnji krivični kapitalistični sistem nad neorganiziranim delavstvom. Poudarjal, da je sveta dolžnost vsakega delavca, da se organizira, kajti kapitalizem je mednarodno organiziran, zato mora biti tudi delavstvo, ako hoče biti dovolj močno, da se postavi buržuaziji v bran.

Kajti neorganizirano delavstvo je garja na telesu proletarijata, ne zida, ampak podira in je enako beli gardi, ki napada naše brate na Vzhodu. Večkrat je pozival delavstvo, da je skrajni čas, da pristopijo vsi v organizacijo, ki je mednarodno zvezana z vsemi strokovnimi organizacijami Julijske Benečije in Italije, ki imajo svoj glavni sedež v Sijeni (Italija). Nadalje je poročal o sklepih kongresa v Sijeni dne 22., 23., 24. maja 1920, o plačah in stanju delavstva v Rablju, Labinju in celi Italiji.

Končal je svoj govor, da je za delavstvo končna in edina rešitev mednarodna organizacija, kajti vse meščanstvo s kapitalizmom vred, je proti proletarijatu, zato proč roke od buržuazije.

Zdrami se, kdor še ni organiziran,
usode dan se bliža.
Živela organizacija!
Živela proletarska diktatura!

Proti govorniku ni bilo niti enega ugovora.

K drugi točki se je po daljši debati **enoglasno sprejelo dve resoluciji gospodarskega značaja.** K resolucijama so govorili tudi sodr. Pavel Treven, sodr. Tomaž Brus in Ivan Eržen. K tretji točki predlaga Eržen naj se skliče izvanredni občni zbor bratovske skladnice glede važnih stvari.

Sodr. Pavel Treven predlaga naj se nastavi še enega zdravnika, kajti samo enemu ni mogoče opravljati pri najboljši volji tega posla, (in temu menda tudi te volje manjka) in zdravnik naj bo slovenskega jezika vešč. Končno pozivlja sodr. Vidmar še enkrat delavstvo, naj se organizira, se zahvali za udeležbo in zaključi shod.

Naj bo omenjeno, da so tudi naši nasprotniki bili popolnoma mirni in niso ugovarjali, kar ni njih navada.

ČRNIČE.

Kako je to, da se nam nalaga sedaj od naših gospodov nov davek? Kaj nismo z davki že dovolj preskrbljeni? Zdaj pa naša cerkvena gospoda nabira za — sv. Goro. Ne vemo ali bo nabrani denar služil za nakup svetogorskih zvonov, ki so jih duhovni gospodje prodali bivši Avstriji, da je iz njih delala kanone, ali pa se hoče kar novo cerkev in seveda tudi samostan poleg nje postaviti, da bodo menihi pri lepem razgledu pasli lenobo. Za take luksuse ni ljudski denar, posebno ne, dokler ljudstvo še prebiva v barakah in jamah. Da jih ni sram, iztiskati denar za nepotrebne namene iz žepa obubožanega ljudstva. Ljudje, povejte tem gospodom, ko pridejo k vam beračit, naj najprej poskrbe nam dostojna bivališča; za drugo pa zdaj ni čas. Sicer pa so tudi černiške zvonove nekoč prodali. Za te se še ne nabira, bržkone so svetogorski bolj potrebni, ker njihov glas dalje in — več nese. Tu je nek hudomušnež sestavil pesnico o tem in sličnem nabiranju; poje se po besedilu »Zagorskih zvonov« in če se vam ne zdi napačna napišem vam jo:

Sem slišal zvoniti
črniške zvone,
pa prišla je vojna
odnesla jih je.....
Kanone so zlili
iz naših zvonov
in fante pobili
iz svetih topov.....
Nabirajo zopet
za sveto Goró,
ljudje zadrgnite
le svojo mošnjó.....
Ker novi zvonovi
le grožnja nam so,
da nove kanone
spet lili bodó.....

ŠTEVERJAN.

Nedeljo 4. julija je bil drugi javen shod v Štever-janu. V Števerjanu je ena močnih komunističnih organizacij ter odbor zasleduje pazljivo gibanje v kraju in deželi. Števerjanski sodrugi delavci dobro razumejo, da bo stranka imela trdno podlago v Brdih le, ako se tudi kmeta pritegne v gibanje. Koloni so se dali zadnji čas zapeljati ter zopet oživeli »Društvo slovenskih kolonov«. Obečali so kolonom, da jim slovenski »Pipi« izposluje razlaščenje velikih posestev, vojno odškodnino, neodvisno od gospodarja in da jim zavaruje slovensko narodnost. Četudi se je kolonsko gibanje v deželi pričelo v Brdih že spomladi 1918 in je večina kolonov jela spoznavati važnost organizacije, so jih obljube premamile tako, da se je zbralo 300 kolonov okoli starega društva. Le koloni zapadnih Brd so ostali trdni ter so se organizirali skupno v veliko kolonsko organizacijo, ki obsega vso Italijo. Malo časa pa je trajal vpliv ljudi, ki so imeli pred seboj svoje malenkostne strankarske koristi in so hoteli na ogromno škodo kolonov iste odtrgati od velike internacijonalne kolonske organizacije. Sodrugi v Števerjanu so vsled tega priredili shod z namenom, da se poučijo koloni o gospodarskem pomenu starega kolonskega društva in velike državne organizacije. Na shod je prišlo lepo število kolonov, ki so konečno razumeli razliko med zakotnim društvom in strokovno organizacijo. Predsednik Bratuž ne le da ni ugovarjal, marveč je bil sam prepričan, da zdrava pamet najde svojo pot ter je naznanil, da se v kratkem skliče zborovanje kolonov starega društva, da se pač odloči o razpustu.

Na shodu je nastopil strokovni tajnik Kosič ter pridobil takoj simpatije delavcev in kmetov. Sam delavec, proletarec in samouk, znal je govoriti delavcem in kmetom iz srca ter se ga je po shodu takoj vabilo, da mora priti še v Brda ustanovit v najkrajšem času veliko, prepotrebno organizacijo stavbinskih delavcev, ki bo edino v stanu varovati interese domačih delavcev.

Vabilo na novo naročbo!

Naš list „DELO“ izhaja

trikrat na teden

in sicer vsak pondeljek, vsako sredo in vsak petek.

NAROČNINA

za celo leto znaša Lir 30·—
„ pol

Socijalni preobrati v preteklosti

(Dalje.)

Takšen stol ali kamen je bil na Gosposvetskem polju na Koroškem. Običaj starega umeščenja, ko je ljudstvo podelilo oblast izvoljenemu glavarju, se je ponavljal celo pozneje ko so si knežje rodbine prilastile privilegij stalnega vladanja in ko ljudstvo ni več moglo svobodno voliti kakor v starih časih. Kot pri vseh narodih v prehodni dobi, ko se je morala stara rodovinska družba umakniti politični državi, tako je tudi pri Slovencih pomogel vpliv privatnega bogastva, da so veliki knezi in vojvode poteptali staro ljudsko pravo ter namesto volitev uvedli postavo, da knežjo čast očeta nasledi najstarejši sin ali njegov najbližnji sorodnik. Tiste rodbine, iz katerih so izhajali veliki župani in razni drugi veljaki, so si tudi prilastile posebne pravice in iz njih so izšli plemiči, ki so se pri raznih narodih imenovali vlastelini, žlahčiči, boljari, zemani, pani itd.

Tako je polagoma propadla stara slovenska družba in z njo vred tudi pradavna demokracija. Nekdnja rodovinska župa je prešla v politično občino, toda glavar občine se pri Slovencih še danes imenuje župan. Iz nekdanjih zadrug so nastale vasi. Ko so Slovenci po dvesto letih hudega boja morali sprejeti krščansko vero (v začetku 9. stoletja), jim je bila stara župa cerkvena enota, iz katere je nastala župnija in duhovnik, ki je namesto prejšnjega župana-duhovna opravljal verske posle, je od tedaj ostal župnik.

Zadnji slovenski knezi ali veliki župani, ki jih je izvolilo ljudstvo in ki so vodili boje proti krščanstvu, katere omenja zgodovina, so bili: Valuk, Borut, Hotimir in Gorazd v Gorotanu, Vojmir in Ljudevit v Posavju in Pribina ter Kocel v Panoniji ob Blatnem jezeru. Nekateri izmed teh — kot Hotimir in Gorazd — so se dali krstiti, ko so bili tepeni od Bavarcev, ki so z ognjem in mečem usilili krščanstvo našim pradedom.

V Bosni so se nekatere velike župe ohranile do prihoda Turkov v 15. stoletju.

To je kratek opis — napisati bi se dala cela knjiga, ki bi bila zelo zanimiva — zadružnega življenja starih Slovencev. Iz teh vrstic je čitatelj nedvomno že spoznal, da se zadružni slovenski sistem bistveno ni nič razlikoval od splošnega sistema stare družbe. Vsi narodi so bili tako organizirani, dokler niso poznali politične države, sloneče na pravu privatne lastnine. Naši zgodovinarji so opisali slovensko zadrugo pod vtisom, kakor da so bili samo stari Sloveni tako organizirani. To je napačno mnenje. Vsi narodi so imeli svojo zadružno dobo, razlika je le, da nekateri, bolj napredni narodi so se je prej otresli kot drugi; to je bilo odvisno od razvoja materijalnih sredstev.

Omenili smo že, da je bila slovenska zadružna organizacija tako močna, da se je v gotovi meri ohranila med priprostim ljudstvom na Hrvaškem, Srbskem, Bolgarskem, v Bosni, Rusiji in med belokranjskimi Slovenci skoraj do današnjih dni. Ohranila se je v takozvanih hišnih zadrugah. Pradavna komunistična demokracija se je bila tako globoko ukoreninila v krvi in duši slovenskega ljudstva, da se je oklepalo njenega zadnjega drobca. Hišna zadruga je bila skupina sorodnikov, ki niso delili premoženja, temveč so vsi skupaj bivali v rodni hiši; to se pravi, kolikor je bilo bratov, so vsi živeli skupaj s svojimi ženami in otroci in najstarejši brat je bil gospodar, kadar je umrl oče. Vsi drugi so delali za rodbino in vse premoženje je bilo njihova skupna last. Jedli so pri eni mizi, pri kateri je gospodar rezal kruh vsem članom. Spali so pa vsaka družina v svoji čumnati, ki so jih prizidavali oziroma postavili iz lesa k stari hiši, kakor je naraščala zadruga. Ko je pa bilo že preveč družin v eni hiši, so poleg postavili drugo. Tako je nastala vaška zadruga, ki je eksistirala še pred kakimi petinsedemdesetimi leti na Hrvaškem in Belokranjskem ob Kolpi.

V Albaniji je ljudstvo še danes organizirano v goče izvira iz nekdanje grške fratre ali bratovščine.) takih zadrugah, ki jim pravijo frara. (Ta beseda mo-Albanska frara je ostanek bivše rodovinske zadruge.

Zadruga Keltov in starih Nemcev.

Keltska veja arijske družine je tudi ohranila svoj zadružni sistem precej časa. Irci in Škotje, ki so potomci tega ljudstva, so bili organizirani v »septih« in »članih« še v 11. stoletju; v nekaterih krajih Irske so bile zadruge še v 18. stoletju in Angleži jih niso mogli stoletja zatreti, čeprav so uvedli razne zakone v ta namen. Angleški zgodovinarji pravijo, da je med Velši (sedanji Wales) šč v 10. stoletju obstala jasminska družina. Oni je tako ne imenujejo, ampak spozna se po tem, ko pišejo, da sta se mož in žena lahko poljubno ločila in si vsak izmed njiju poiskala drugi par. Pred ločitvijo sta si razdelila imetje in otroke; če so bili trije otroci, je mož vzel starejša dva. — Iz tega je jasno, da so bili Velši še takrat v srednjem stadiju barbarizma. Vendar pa ni možno najti, da bi bili Škotje in njihovi irski sorodniki imel kakšno večjo rodovinsko organizacijo, kot n. pr. zvezo zadrug in plemen. Njihov razvoj so razdrli najprej Rimljani in potem Angleži.

Germanski ali staronemški rodovi so bili organizirani v zadrugah še v dobi velikega preseljevanja, ko so nekaj stoletij pred Kr. okupirali kraje med Donavo, Reno, Visło in Severnim morjem. Cimbri in Tevtoni so se takrat še selili in Zevbi so prišli v Cezarjevem času. Julij Cezar, rimski vojskovodja, je vodil vojno proti tem rodovom in spremljal ga je rimski pisatelj Tacit, ki je prvi dobro opisal stare Nemce. Takrat so bili Germani v gornjem stadiju barbarizma. Tacit piše, da so živeli v rodovinskih skupinah in se pečali s poljedelstvom in živinorejo; bili so tudi lovci in zelo predrzni bojevniki. To velja za vsa germanska plemena (Goti, Burgundi, Longobardi itd.) Dalje pravi Tacit, da so bili na bojnem polju razvrščeni po sorodnih skupinah, druga poleg druge. (Ravno to omenja Homer o grških četah pred Trojo).

Tacit tudi piše: »Bratje smatrajo sinove svojih sester za svoje sinove in kot je videti, je krvna vez med materinskim stricem in nečakom bolj važna, kakor pa med očetom in sinom.« To dokazuje eksistenco zadruge, v kateri še niso bili izbrisani sledovi materinskega prava. Sestrini otroci so bili člani zadruge, dočim bratovi niso bili, ker so spadali k zadrugi njegove žene, torej je čisto naravno, da je bilo med stricem in nečakom važnejše sorodstvo, kajti bila sta oba člana ene zadruge in po pravilih stare družbe so bili vsi zadrugarji obvezani skrbeti drug za drugega.

Nemška zaduga se je imenovala kuni pri Gotih; da li je veljalo to ime pri vseh nemških plemenih, ni znano. Glavar zadruge je bil kuning. Jezikoslovci pravijo, da je iz te besede nastal sedanji nemški »koenig« kakor tudi angleški »king« (kralj). Dalje tolmačijo, da beseda kuni ali kune (v poznejši nemščini kuenne) izvira iz korenine »kun«, ki je pomenila toliko kot žena katera je bila v dobi materinskega prava glava zadruge. Mnogi indoevropejski jeziki imajo podoben izraz za ženo, n. pr. grško gyne, norveško kona itd.

Ustava nemške zadruge je bila principijelno ista kot pri drugih narodih. Komunistična demokracija je bila glavni faktor. Zadruga je volila glavarja, ki je imel gotove dolžnosti. V času vojne je bil izvoljen vojaški poglavar, ki pa ni imel druge oblasti. Glavna oblast je bila skupščina, kateri je predsedoval glavar, odločila pa je večina ljudstva. Glasno mrmranje množice je pomenilo, da ni zadovoljna s predlogom, dočim je rožljanje z orožjem značilo odobritev.

Socijalni preobrati v preteklosti.

Zveze rodov ali plemen so obstale že v Cezarjevem času. Glavarji so pozneje odpravili volitve in uveljavili postavo prvorodstva in tako so nastale plemiške rodbine in dinastije. Ker je bila oboroženа sila edina opora glavarjev, da so se obdržali na površju, so vodili večne vojne s sosednimi Sloveni in drugimi narodi, med katerimi so ropali in pobijali. Napadali so tudi drug drugega, to je svoja lastna plemena, ker niso mogli živeti brez ropa in ubijanja. To je trajalo toliko časa, dokler ni razpadla nemška rodovinska družba in na njeno mesto prišla država s privilegiranimi sloji.

Zadruge drugih plemen.

V Aziji je še mnogo barbarskih ljudstev, ki so organizirana v zadrugah. Misjonarji raznih sekt, ki obiskujejo dotične kraje, so napisali nebroj poročil o življenju tamošnjih ljudi in vsi poročevalci se strinjajo, da glavno pravilo zadruge je, da si moški morajo iskati ženske v sosednih zadrugah. Nekateri izijatki rodovi imajo še danes materinsko pravo. Afganci, juraški Samojedi v Sibiriji, Kalmuki, Muniporci in mongolski rodovi so še organizirani v zadrugah.

Celo Kitajci imajo v svojem družinskem sistemu karakteristična znamenja rodovinske družbe. Kitajska beseda za ljudstvo je »pih-sing,« ki pomeni dobesedno »sto rodbinskih imen.« Da li ta beseda izvira iz dobe, ko je kitajski narod štel sto plemenskih skupin, ni še dognano. Značilno je tudi to, da je na vsem Kitajskem okrog štiristo rodbinskih imen, ki so povzeta po živalih, sadju, kovinah in drugih naturnih predmetih. Na Kitajskem najdete po cele vasi, katerih prebivalci imajo samo eno ime kot n. pr. Vol, Konj, Ovca, Cvetlica itd. In kakor pri ameriških Indijancih, tako si mora tudi Kitajec vzeti ženo iz rodbine drugega imena. Kitajci imajo očetovsko pravo, otroci se kličejo po očetu. Kadar oče umre, ostane njegove imetje nerazdeljenov oskrbi najstarejšega sina, dokler živi matiudova, ki pred svojo smrtjo razdeli lastnino med sinove. Iz tega sledi, da na Kitajskem še obstoji neke vrste rodovinska organizacija.

Če pogledamo v zgodovino starih Hebrejcev ali Izraelcev, vidimo, da so imeli zvezo dvanajstih rodov, ki po prápovedkah v bibliji izvirajo iz dvanajstih sinov Jakoba. Vsa mitična zgodovina tega semitskega ljudstva, ki se je naselilo v Palestini, se suče okrog Abrahama, Izaka in Jakoba in dvanajstih sinov zadnjega. Par stavkov iz biblije dokazuje, da Abrahamova doba spada v gornji stadij barbarizma med Izraelci. Pisati še niso znali, toda po svojem razvoju se lahko primerjajo s homerskimi Grki. Zadružno življenje starih Izraelcev je razvidno iz tega, ker je — kakor pravi biblija (sveto pismo) — Abraham kupil Rebeko kot ženo Izaku in dragocenosti, s katerimi je bila Rebeka plačana, so bile oddane materi in bratu neveste, ne pa očetu. To pomeni, da so Hebrejci takrat imeli še materinsko pravo. Abraham je tudi vzel svojo polusestro Saro za ženo rekoč: »Ona je moja sestra, ker je hči mojega očeta, ni pa hči moje matere, in zato je postala moja žena.« Po pravilih stare družbe je bilo to nekaj naravnega. Abrahamov oče je imel več žen in Sara je bila njegova hči, torej krvna sorodnica Abrahama; ni pa bila njegova sorodnica po zadrugi, kajti Sarina mati je spadala k drugi zadrugi in zato se je Abraham lahko oženil z njo. Dalje vidimo v bibliji, da se je Nahor poročil s svojo nečakinjo, hčenjo svojega brata Harana, Amram, oče Mojzesa, je vzel za ženo teto, sestro svojega očeta, ki je rodila Mojzesa.

V Afriki imamo kaos, v katerem se mešata divjaštvo in barbarizem v rodovih črnopoltne rase. Zamorci, ki bivajo med Kongom in Nigerjem, imajo v vsaki naselbini glavarja, ki je navadno najstarejši v rodovini. Despotizma ne poznajo in predno izvrše smrtno obsodbo, se zbero starešine k posvetovanju. Spolno razmerje v naselbini je prepovedano in moški si iščejo ženske pri sosedih. Pri Balakajcih vzame sin očetove žene, izvzemši svoje matere. Poligamija je splošna pri Zamorcih. Pri večini rodov je še materinsko pravo. Dr. Livingstone piše o zamorcih, ki se imenujejo Banjaj in ki bivajo obreki Zambezi sledeče: »Pri njih je čudna vlada. Glavar je izvoljen in sicer izbero nečaka umrlega glavarja, to je sina njegove sestre, čeprav zapusti lastnega sina. Ako niso zadovoljni s kandidatom v svoji sredi, gredo v oddaljeno naselbino po glavarja, ki pa mora dosledno biti njegov brat ali sin njegove sestre, nikdar pa ne njegov lastni sin.« — To dokazuje, da pri teh zamorcih teče nasledstvo po materi, ne pa po očetu.

Vrnimo se k ameriškim Indijancem. V današnji Mehiki so bivali rodovi, ki so bili na visoki stopinji razvoja, ko so jih odkrili Španci v prvi polovici 16. stoletja. Španski pustolovci, ki so okupirali Mehiko, so smatrali, da je bila vlada Aztekov in drugih mehiških plemen monarhistična kot so bile vse vlade takrat v Evropi. To napako so osvojili tudi španski zgodovinarji, ki so obiskali Mehiko in opisali njene prebivalce. Brez vsake natančne preiskave socijalnega sistema azteške družbe so enostavno zapisali, da so imeli Azteki monarhijo in svojega cesarja. Sodobni in poznejši evropski zgodovinarji so naravno verjeli Špancem, ker niso imeli boljših virov, in tako je nedopustna laž postala »zgodovinska resnica.«

Španski grabeži, ki so drli v Ameriko za zlatom, pa niso samo lagali o sistemu indijanske družbe, temveč so jo tudi uničili in brez malega popolnoma zatrli vsak sled za njo. Ko so okupirali središče Aztekov — katero sošpanci nazvali Pueblo — edino utrjeno bivališče azteških plemen, so raztrgali njihovo organizacijo in jo nadomestili s svojo tiransko vlado. Na ta način je izginila azteška družba s površja zemlje predno jo je bilo možno preiskati in spoznati in z njo je izginila zgodovina ljudstva, ki se po vsej pravici sme prištevati med najbolj nadarjene narode na zadnem kontinentu.

Španski zgodovinarji in drugi pisci so napisali kup knjig o Aztekih, ki pa vsebujejo veliko zbirko protislovij in gorostasnih napak. Iz vsake knjige zija velika revščina pisatelja, ki se ni hotel toliko potruditi, da bi dodobra proučil in spoznal razmere ljudstva, katere je mislil opisati in zato si je pomagal s fantazijami. Iz teh knjig se da izluščiti nekaj drobcev, ki pokazujejo, da Azteki niso bili nobeno »kraljestvo« niti »cesarstvo«, temveč so imeli rodovinsko organizacijo, o kateri pa takratni Španci niso imeli natančnejšega pojma. Njihova organizacija je bila vojaška demokracija in imeli so glavarja (kakor Grki svojega bazileja. Rimljani rexa in Slovani vojvodo), katerega so Španci izprva krstili za »kralja«, pozneje pa za »cesarja.«

Azteki so imeli v dobi njihovega odkritja zvezo treh rodov; poleg Aztekov so bili v zvezi še Tezekučani in Tlakopani. Železa niso poznali, niti denarja in blago so zamenjavali. Znali pa so delati orožje in orodje iz brona, tkali so obleko, izdelovali razne in zelo umetne lončarske predmete, gradili hiše in temple iz surove opeke in namakali so zemljišča, ki so bila izpostavljena suši. Bili so torej v srednjem stadiju barbarizma. Njihov gospodarski sistem je bil komunizem. Zemljišča in druga lastnina je bilo skupno imetje zadruge. To velja z malimi izjemami za vsa plemena, ki so istočasno živela v Mehiki, katerih jih je sedemnajst.

Azteška plemena so bivala v okolišu sedanjega glavnega mesta Mehike, veliki kotlini, katero obdajajo grebeni hribov, ki nudijo naturno zavetje. V tej kotlini je bilo ob prihodu Špancev trideset naselbin, obstoječih iz bivališč, zgrajenih iz surove opeke in kamna. Hiše so se držale druga druge, tako da je bila vsa naselbina ena sama hiša. Vsa planina, na kateri so bili naseljeni Azteki, je pa bila obdana z umetnim jezerom, ki so napeljali iz bližnjega jezera Tezcuco. To dokazuje veliko nadarjenost tega ljudstva, kakršne ni opaziti pri nobenem drugem indijanskem plemenu v Ameriki.

V notranjih razmerah so bila plemena neodvisna, toda imela so federacijo v svrho obrambe proti zunanjemu sovražniku. Vsak rod je imel svoj glavarski svet in svojega vojnega poglavarja, toda azteški poglavar je bil vrhovni vodja vseh čet v času vojne. Poglavar je bil podvržen volji ljudstva, ki ga je lahko odstavilo. Španski zgodovinar Clavigero je zabeležil slučaj, ko je bil poglavar odstavljen.

(Se nadaljuje.)

KOSTOLOM

Zdravnik F. J. Kern.

Kostolom (Fractures, zlomljene kosti) je pri naših članih-delavcih prav pogost vzrok, da se morajo javiti za bolniško podporo. Zanimivo bi bilo izvedeti, koliko podpore plača blagajna za te vrste bolezni vsako leto.

Kosti se zlomijo vsled nesreč, katerih dostikrat ni mogoče preprečiti. Najbolj navaden kostolom so zlomljene kosti v zapesti vsled izpoddrsnjenja na ledu ali izpodtaknjenja pri hoji. Človek se pri padcu skuša ujeti z rokami, pa počijo kosti radius in ulna (podlehtnica).

Druga zlomitev, katero pogosto vidimo, je v členku. Noga se ujame v kaki jami, na tračnici ali v kakem drugem precepu, človek pade na stran, pa počijo kosti v členku. Zlomi ali poči se seveda lahko vsaka kost v telesu, če je fizična sila dovolj močna.

Kako zdraviti kostolom? Podrobnosti o tem moramo prepustiti seveda zdravnikom. Navodila so samo za prvo pomoč.

Pred vsem je treba zravnati skrivljene ude. To se najbolje naredi, če se ud z zlomljeno kostjo potegne. Drugo je, da se zlomljena kost drži pri miru. Povsod se lahko dobijo deščice, ki se povijejo z bombažem ali mehkimi cunjami in se povežejo ob zravnanem udu. Če drugega ni pri roki, je za prvo pomoč, posebno na nogah, dobra navadna podvzglavna blazina, ki se zavije okoli uda in spne z bucikami.

Treba je seveda pravočasno iti po zdravnika, vendar se ne mudi, kot nekateri mislijo. Eno ali dve uri ne naredi veliko razločka, razen če je kost jako razbita ali celo koža ranjena. Če je prebita koža in morda kosti gledajo venkaj, je dobro, da pride zdravnik kakor hitro mogoče, da se rana in kosti ne prisade, kar bi bilo lahko nevarno za življenje. Če ni mogoče dobiti zdravnika v prav kratkem času, je dobro rano izprati s slano prekuhano vodo in jo oviti s cunjami namočenimi v isti voda. Še bolje je, namazati rano z jodovo tinkturo ki je najboljše razkuževalno sredstvo za prvo pomoč. Vse smeti in nesnago je seve treba odstraniti z vodo.

Zdravnik navadno svetuje, da se kosti slikajo z X-žarki. Vredno je, napraviti ta potrošek za slike, ker zdravnik potem ve, kako je uravnal kosti. Če niso dobro uravnane, se dajo prvih par dni nanovo urediti.

Ko so kosti uravnane, morajo ostati v isti legi vsaj kakih deset ali štirinajst dni s pomočjo deščic ali splintov, da se zlomljeni konci vsaj nekoliko sprimejo in obdrže lego. V štirinajstih dneh ali treh tednih ni toliko nevarnosti, da bi se kosti razmaknile ali skrivile, če le uporabljamo primerno pažnjo.

Prejšnja leta smo pustili kosti v deščicah ali v mavcu (gipsu) celi mesec in več, zadnja leta vedno bolj prevladuje mnenje, da je treba poškodovane ude poprej gibati, da mišice in kite ne otrpnejo preko mere. So seveda slučaji, recimo okoli noge, kjer moramo imeti kosti imobilizirane dlje časa.

Ko se konci kosti sprimejo, je treba ud masirati in kopati v vroči vodi. Odtok krvi se s tem pospešuje, kost se hitreje celi in obraste, kjer je bila zlomljena; členi postanejo veliko poprej gibčni in mišice jačje, da se doba invalidizma skrajša.

Dobijo se slučaji, da se kost sploh noče zarasti navzlic raznim metodam zdravljenja. V tem slučaju se da včasih precepiti kos druge zdrave kosti v zlomljen prostor, kjer veže zlomljena konca.

Koliko časa traja zdravljenje zlomljenih kosti?

Odvisno je od načina poškodbe, od gotovih delov kosti, od bolnikove krvi itd. Nekaterim se kosti celijo hitreje kot drugim. Otrokom se zacelijo jako hitro. Čim mlajši je otrok tem hitreje se zaceli. Novorojenčkom se sprimejo pri porodu zlomljene kosti v par tednih. Poprečno pa traja onemoglost pri različnih kostolomih nekako takole:

ramna kost 14 tednov,
komolec 12 tednov,
obe kosti v lehti 11 tednov,
gnjatica 20 tednov,
golenica 18 tednov,
noga 17 tednov,
členek 12 tednov in več.

Nekateri bolniki gredo na delo prehitro drugi prekasno. Dobimo bolniške nakaznice, ko je bolnik v podpori za kako bolj lahko zlomitev mesece in mesece. Seveda niti zdravnik ne more določiti točno tedna in dneva, kdaj je varno iti delat. Vsak bolnik kaže posebne znake in simptomeista bolezen pusti pri vsakem drugačne posledice.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Klara Širok: Popolnoma prav imate, kar pišete o poselskem vprašanju in izkoriščanju onih rev, ki jedo grenek kruh, od priproste dekle, pa gor do sobarice in guvernantke. Ali, da se tem poslom godi slabo, nismo krivi mi komunisti, kakor pravite vi, temveč posli sami, ki se ne marajo strokovno organizirati, temveč se že leta in leta tišče krog klerikalnih »zavodov« in kaplanov, ki jih vodijo, in ki se za naše posle brigajo tako prekleto malo, da občina Trst do danes nima še poselskega reda, ki bi posle ubranil vsaj najhujšega izkoriščanja. Če posli sami menijo, da si bodo svoje bedno stanje izboljšali z roženkranci in pevanjem pobožnih pesmic ter igranjem »Lurške pastirice«, in če se kljubu temu njihovo stanje ne izboljša, nismo krivi mi, temveč brškone brezmočnost takih pripomočkov in zlobna nevednost onih, ki vam take pripomočke priporočajo kot najizbornejše.

Ko pa spregledate, da vse nič ne pomaga, potem smo temu krivi komunisti, ne pa kaplani, v katerih organizacijah stojite! Ne, te krivde ne vzamemo nase! Komunistična »Njiva« je že nekoč precej člankov objavila o poselskem vprašanju. Tedaj se je mislilo, da bo možno posle organizirati na solidni podlagi, potem pa je šlo vse po vodi. Posli so se raje zatekli zopet v razne zavode raznih kaplanskih svetnikov, ki pa — kakor vidite, nič ne pomagajo.

Odpomoč bi bila tale:

1. proč od kaplanov in takih »zavodov« za posle;
2. organizirajte se na podlagi razrednega boja v Delavski Zbornici.

Potem bomo vam pomagali, in si boste same pomagale. Do tedaj pa je zaletavanje v nas le smešno. Primite raje svoje kaplančke za ušesa.

Naš list pa vam je vsak čas na razpolago, pišite nam obširno o vprašanju, saj ste sposobni. Mi bomo priobčili.

Še nekaj pa. Mi komunisti nimamo »gospâ«, temveč imamo žene in te — pometajo same. Vaš očitek koncem vašega pisma tedaj ne drži!

Izdaja za socialistično zvezo v Julijski Benečiji in odgovarja za uredništvo IVAN REGENT
Tiska tiskarna „Lavoratore“ v Trstu.

Kmečko delavska gospodarska zadruga
v Dobravljah na Goriškem
ima v zadružni kleti več sto htl.
najboljšega naravnega
VINA
po zmernih vsakdanjih cenah.
Daje od 56 lit. naprej.

Zadružna gostilna
prej „Pri Prelovcu“
se nahaja sedaj pri
J. ŠTRAUSU
tik šole v Idriji

Dnevno novi dohodi!
Cene brez konkurence!
Trgovina z raznovrstnim blagom
M. Ferjančič
VIPAVA
Manufakturno blago, jestvine, južno sadje, železnine, raznovrstne potrebščine za kmetovalce itd. itd.
Priporoča se slavnemu občinstvu v vipavski dolini
Cene brez konkurence!
Dnevno novi dohodi!

Sirup iz čistega sladkorja
(Malinovec, Pomarančnik, Citrona in Tamarindo) po zmernih cenah za družine in po posebnih cenah za razprodajalce se dobi pri tvrdki
GIACOMO POLLAK
PIAZZA DEGLI STUDI 7 (ex Lipski trg)

Godbeno društvo „Lira“ iz sv. Križa
priredi
v nedeljo 11. julija 1920
javno tombolo s plesom
DOBITKI: Činkvina 200 L, Tombola 300 L.
Odbor.

Občno konsumno društvo
v Idriji
registrovana zadruga z omejenim poroštvom
Ustanovljeno leta 1898 ima 1127 članov, Lir 4,861.59 rezervnega in Lir 7.333.62 društvenega sklada. Ima 9 lastnih hiš,
valjčni mlin
z električno razsvetljavo, zemeljsko posestvo, gozde in travnike. — Ima centralno prodajalno opremljeno z vsemi potrebščinami, manufakturnim, galanterijskim, kolonijalnim, špecerijskim blagom ter vsake vrste pijač in tri filijalke.
Sprejema hranilne vloge ter jih obrestuje
po 5 od 100
ki so investirane v blagu katerega vrednost se rentira dočim denar malo velja.
Hranilne vloge se lahko vlagajo osebno ali po nakaznici na zgorajšnji naslov, proti takojšni izdaji hranilne knjižice.
VODSTVO.

Čevljarska zadruga v Mirnu pri Gorici
vpisana zadruga z om. zavezo
Čevlji domačega izdelka
iz tovarne Čevljarske zadruge v Mirnu pri Gorici se prodajajo:
v Gorici: zadružn. prodajalna v hiši centralne posojilnice — Corso Giuseppe Verdi štev. 32.
v Trstu: zadružna prodajalna v ul. dei Rettori štv. 1.
v Vipavi: trgovina S. Beltram.
Blago se pošilja tudi naravnost iz tovarne v Mirnu pri Gorici in sicer na drobno in na debelo. Ceniki se pošiljajo na zahtevo vsakomur.

Delavske zadruge za Trst, Istro in Furlanijo

vknjižena družba z omejenim jamstvom

XVII. zadružno leto — od 1. januarja do 31. decembra 1920 — XVII zadružno leto.

Mesečni obračun

razdeljeno blago:

	V lastnih skladiščih	V javnih razprodajalnicah	Skupno
januar	Lir 3.085,666·64		
februar	„ 3.389,435·—		
marc	„ 5.290,594.45		
april	„ 4.409,744.64		Lir 16.175.440.73
maj	„ 4.025.323.35	Lir 1.030.110.95	Lir 5.055.434.30
	Lir 20.200.764.08	Lir 1.030.110·95	Lir 21.230.875.03

Zadružno gibanje:

Vpisanih zadružnikov 31. maja 1920	30.805
„ „ 31. decembra 1919	24.007
Naraščaj v petih mesecih	6798

Hranilni oddelek:

Stanje ulog 31. maja 1920	Lir 6.472.805.64
„ „ 31. decembra 1919	„ 4.968,497·27
Naraščaj v petih mesecih	Lir 1,504.308.37

Od 1. januarja do 31. maja 1920 so bile izplačane podpore bolnim in za umrle zadružnike Lir 30.702.90.

Od 1. januvarja 1920 do 31. maja 1920 so bile izplačane dividende za poslovno leto 1918—1919 Lir 12.841.58.

Dokodki skladišča oblek:

Oddelek	proizvajanja	Lir 933.474.62
„	manufakrurni	„ 644.923.72
„	obuvala	„ 419.546.05
„	klobukov	„ 99.233.20
		Lir 2.097.177.59

TRST, dne 31. maja 1920.

Ravnateljstvo.